Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һэ гарана | № 235 (13724) | 1974 оной октябриин 6, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ҮНДЭР ҮҮРГЭ

Совет арад Багшын үдэрые тэмдэглэдэг һайхан гуримтай ...о. Бүхы орон доторнай гурбан миллион шахуу багшанар ...шэн юһэн миллион һурагшадые эрдэм бэлигэй орьёл өөдэ ...шулан, тэдэниие олон юумэндэ һургана. Тэдэнэй дунда ...ряадай АССР-эй 9327 багша оролсоно. Тэдэнэр һураясалай ... жэлдэ 163804 һурагшадта үдэр бүри эрдэм номой амта ...эулна гээшэ.

Коммунис парти, совет правительство, бүхы арад бидэн... сэгнэшэгүй ехэ этигэл найдабари үзүүлнэ гээшэ. Юундэб ...дэ, совет обществын эгээл үнэтэй юумэн — хүүгэдые ...гаха, хүмүүжүүлхэ хэрэг бидэндэ даалгагданхай. Энэ ехэ ...гэл найдабарииень үнэн сэхэ, оролдосотой ажалаараа ха...ахаһаа ондоо һайхан юумэн байха аал?

Түрэл Коммунис партимнай багшанар тушаа нилээн ехэ ...долго гаргана. Тодорхойлон хэлэхэ болоо һаа, гэгээрэлэй ...мэрилэгшэдэй салин нэмээ, хүдөөгэй багшанарай ажа...дальень һайжаруулхын тула тусхай хүнгэлэлтэнүүд, ха...гданхай.

...итын зүгһөө багшанарта хэ... ехэ этигэл найдабари үзүү...энэ гээшэб даа. Жэшээнь, ...хан Буряадай АССР-... Верховно, аймагай болон нютагай Соведүүдтэ 454 багша ...гданхай. Өөрынгөө уялгата хүдэлмэри һайнаар бэе...лхэһээ гадна, олон багша пропагандистаар, агитатораар, ...торээр хүдэлэлсэнэ. Эрхим багшанарай нэрэ дурдаха ...о һаа, нилээхэн ута список табигдаха юм. Бидэнэй омо... болоһон — Социалис Ажалай Герой Цонто Номтоевич ...тоев пенсидэ гараһаншье һаа, ниитын ажалда хабаада... Арбан зургаан хүн Ленинэй, гурбан багша Октябриин ...люциин, 44 хүн Ажалай Улаан Тугай, 95 хүн Хүндэ...эй Тэмдэгэй орденуудаар шагнагданхай. Тиихэдэ хорин ... багша «СССР-эй арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн ...эг үбсүүндээ зүүнэ. Жаран найман хүн РСФСР-эй һур...лиин габьяата багша болонхой. 424 хүн Буряадай АССР-... һургуулиин габьяата багшын нэрэ зэргэтэй. Совет гүрэн ...шанарай оролдосотой ажалые иимэ үндэрөөр сэгнэнэ ха ... Иимэ үндэр сэгнэлтыень, аша оролдолгыень харюулан, ...аар хүдэлхэһөө ондоо юун байха гээшэб!

Залуу үетэниие һургаха, хүмүүжүүлхэ гээшэ бүгэдэ нии..., бүхы арадай, гүрэн түрын хэрэг ха юм. Тиимэһээ ...шанарта, һургуулида туһаламжа үзүүлхын тула заводууд ...лдэ хэрэгтэй техническэ болон һуралсалай бусад хэ... бүтээнэ, гүрэнэй хэблэлнүүд номуудые гаргана, науч...шэнжэлэлгын эмхи зургаануудшье оролдолго гаргадаг ... ааб даа. Тиихэдэ СССР-эй Педагогическа эрдэмэй ака... бидэндэ ехэ туһаламжа үзүүлдэг гээшэ. Имагтал ака...иин аша оролдолгоор һуралсалай шэнэ программада орог...

...һүүлэй үедэ манай республикын һургуулинуудта кабинет... гурим эдэбхитэйгээр бэелүүлэгдэнэ. Бүхы дээрээ респуб... доторнай 7000-һаа үлүү кабинет тоологдоно. Магнито...һоо эхилээд, элдэб техническэ хэрэгсэл элбэгжээ.

...үгөөр һуралсалай онол арга хэршье һайжаруулагдадаг, ...дүүд хамаг юумээр хэршье һайнаар хангагдадаг, ямар... «ухаатай» машина, сэнхир экранууд хэшээлдэ ерэг— ...сс соо эгээл шухала үүргэ дүүргэдэг хүн БАГШАЛ ха ... даа. Эрдэм ехэтэй, хүүгэдтэ хүндэтэй, мүнөө сагай эл...һаа бишыхашье таһардаггүй багшын үүргэ ехэ даа. ...үгэд дуратай багшынгаа хэлэһэн юумые бусад зоной хэ...һээ тад ондоогоор ойлгон хадуудаг, тэрэнииень багшын... хүн бэеһээ илгадаггүй юм», — гэжэ Н. К. Крупская ...һэн байдаг. Багшын алхам бүхэн, ажаябадал, тэрэнэй үгэ ...нарай хүн бололгодо нүлөөлдэг, ажалда, хүнүүдтэ, ажа...лда ямараар хандахын жэшээ боложо үгэдэг байна. ... болохолоороо бидэнэр ходоодоо бэеэ шэмхэжэ, нэн ту...эһэдыгөө хүмүүжүүлжэ ябаха уялгатай болонобди. ...иие илангаяа залуу багшанар тон түрүүнһээ хадууха ...ой.

...үнөө үедэ дэлхэй дээрэ үзэл сурталай талаар хоёр ехэ ... тэмсэжэ байна гэжэ һайн мэдэнэбди. Тиимэһээ мү...ын багша үзэл бодолоороо хэзээ хэзээнэйхиһээ хурса ...тэй, элдэб эреэнэй хөөрэлдөөнүүдтэ шанга сохилто ... шадахаар байха зэргэтэй. Тиимэл байхадаа, багша хүн ...райнгаа үзэл бодолой бүрилдэлгэдэ һайн нүлөө үзүүл...адаха бшуу. Марксизм-ленинизм энэ хэрэгтэ бидэнэй ... зэбсэг болоно үгэнэ гээшэ.

Научно-техническэ дэбжэлтын болоно байһан, хамаг ...эй түйлай ехээр, түргөөр хүгжэжэ байһан үе сагта ...ар хүдэлхэ гээшэ хүшэрхэн хэрэг. Гэбэшье иимэ үндэр ... даһан бидэнэр коммунизмын ерээдүйн бариягша... һургажа, хүмүүжүүлжэ, бүхы эрдэмээ, бүхы хүсэ ша... зорюулжа ябахадаа, жаргалтай гээшэбди гэжэ хэлэхэ ... архэтэйбди.

Манай ороной багшанар, бүхы арад Багшын үдэрые до... жэлээ тэмдэглэжэ байна. КПСС-эй ЦК-гай, Советскэ ...тельствын аша оролдолгоор уласхоорондын байдалай ... бури һайжаруулагдажа байһан үедэ һайндэрөө угга...йхадаа, совет багшанар урматай, улам зоригтой байна. ... даа, түрэл «Коммунис партимнай!» — гэжэ Буряад ... багшанарай зүгһөө баясхалан хүргэхэ дуран хүрэнэ.

Ц. НИМАЕВА,
ИУУ-гай методист, Буряадай АССР-эй габьяата багша.

МҮНӨӨДЭР—БАГШАНАРАЙ ҮДЭР

НИНА СОДНОМОВНА РИНЧИНО (зураг, дээрэ) Ивалгын дунда һургуулида гушан жэлэй туршада таһалгаряагүйгөөр хүдэлжэ ябана. Һурагшадайнгаа дунда, багшанарайнгаа коллектив соо хүндэтэй Нина Содномовнае багшанарай үдэрөөр амаршалаад, ажалдань амжалта хүсэе! Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РЕСПУБЛИКЫН ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ «БУРЯАДАЙ АССР-эй ҺУРГУУЛИНУУДАЙ ГАБЬЯАТА БАГША» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Арадай гэгээрэлэй талаар габьяатай байһанайнь түлөө нимэ хүнүүдтэ **Буряадай АССР-эй һургуулиин Габьяата багша** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

1. **Бальжинимаев** Цырен Цыреторовичтэ — Загарайн аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша.
2. **Гергенова** Екатерина Ивановнада — Хэжэнгын аймагай Хэжэнгын найман жэлэй һургуулиин багша.
3. **Думнова** Валентина Трофимовнада — Захааминай аймагай Закаменск хотын 2-дохи һургуулиин багша.
4. **Лыгденов** Дондок Дашеевичтэ — Түнхэнэй аймагай Хойто-Голой найман жэлэй һургуулиин директор.
5. **Миронова** Дарья Петровнада — Баунтын аймагай Багдаринай интернат-һургуулиин багша.
6. **Морокова** Нина Владимировнада — Баргажанай аймагай Баргажанай дунда һургуулиин директорэй орлогшо.
7. **Родионова** Лидия Георгиевнада — Кабанскын аймагай Каменска 1-дэхи дунда һургуулиин багша.
8. **Харташкина** Елизавета Хамнуевнада — Улаан-Үдэ хотын 25-дахи дунда һургуулиин багша.
9. **Цыжипов** Жамьян Цыжиповичтэ — Яруунын аймагай Үльдэргын дунда һургуулиин багша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ЛУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной октябриин 4.

Республика доторнай 3 миллион 400 мянган центнер үбһэн абтаа, 430.508 центнер сенаж, 3.213.518 центнер силос дарагдаа.

МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛ БЭЛДЭЛГЫЕ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭ

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

1974 оной сентябриин 30-най байдалаар республикымнай колхоз, совхозуудта 3.095.838 центнер үбһэн бэлэдхэгдээ гэхэ гү, али түсэб 62 процент дүүргэгдээ. Тэрэнһээ гадна, республикаһаа ондоо тээ 306192 центнер үбһэн абтаһан байна. Тиигэжэ бүхы дээрээ 3 миллион 400 мянга гаран центнер үбһэн һүрилэгдөө. Энээниие нёдондонойхитой сасуулхада, 400 мянга гаран центнерээр ехэ болоно. Энэ жэлдэ абтаһан үбһэнэй шанар һайн.

Тиигэбэшье үбһэ нэмэжэ бэлэдхэхэ арга боломжонууд гүйсэд хэрэглэгдээ гэхын аргагүй. Октябрь һарада нилээд ехэ зелёнко хуряагдажа абтаха юм. Мүн тарялангай захаархи, шугы бургааһан соохи, намаг газарай ногооое сабшажа абамаар. Үнгэрһэн долоон хоногой туршада 129 мянга гаран центнер үбһэн нэмэжэ абтаа.

Һүүлэй мэдээгээр республика дотор 430.508 центнер **сенаж** дарагдажа, түсэбэй дүүргэлтэ 78 процентдэ хүргэгдөө. Үнгэрһэн долоон хоногой туршада 6 мянгаад центнер сенаж нэмэһэн байна. Бүхы дээрээ нёдондоной энэ үеынхиһөө ехэ сенаж дарагдаа.

Сенаж дараха түсэбөө Улаан-Үдын, Захааминай, Загарайн, Бэшүүрэй аймагуудай ажахынууд үлүүлэн дүүргэһэн байна. Зүгөөр сенаж ехээр дараха аргатай байһан Хяагтын, Сэлэнгын Баргажанай, Яруунын аймагуудай ажахынууд түсэбөө миил 8—18 процентдэ хүргөө. Зарим ажахы нэгэшье центнер сенаж дараагүй байшоо. Эдэ бүгэдэ юу харуулнаб гэхэдэ, зарим ажахын, аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд мэргэжэлтэд энэ шэмэтэ тэжээлэй ямар ехэ аша үрэтэй байһыень хүсэд ойлгоогүй, сэгнээгүй гэжэ тобшолол хэмээр.

Республикын колхоз, совхозуудта 3.213.518 центнер **силос** бэлдэгдэжэ, түсэб 38 процент дүүргэгдэһэн байна. Энэ жэлдэ силос Кабанскын аймагта ехээр, һайнаар дарагдажа, түсэб 92 процент дүүргэгдээ. Мүн Түнхэнэй аймагай ажахынууд силос дараха даабаряа 71 процентдэ хүргөө. Эндэхи колхоз, совхозууд кукуруза һайнаар ургуулжа шадаа.

Теэд юрэнхы дээрээ силос бага дарагдаа. Һүүлэй үдэрнүүдтэ республика дотор **тэжээлэй корнеплодууд** хуряагдажа захалаа. Сентябриин 30-най байдалаар 147.503 центнер тэжээлэй корнеплодууд суглуулагдажа абтаа. Энэмнай нёдондонойхиһоо доогуур болоно.

Ниитын адууһа малые бүдүүн тэжээлээр хангаха хэрэгтэ **һолоомон** ехэ һуури эзэлнэ. Тиимэһээ тарялан дээрэхи бүхы һолоомоёо суглуулжа, һүрилжэ, зөөжэ абаха тон шухала. Һүүлэй мэдээгээр республика дотор 165.301 гектарай һолоомон хуряагдажа, 706 мянга гаран центнер һүрилэгдөө. Энэмнай, нёдондонойхитой сасуулхада, гурба дахин ехэ болоно.

Һолоомоёо суглуулха, малай фермэнүүдтэ зөөхэ хүдэлмэри Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын, Улаан-Үдын, Сэлэнгын аймагуудта эмхитэйгээр ябуулагдажа байна. Зүгөөр энэ шухала хүдэлмэри Түнхэнэй аймагта хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнхэй.

Ниитын адууһа малда хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын түлөө бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэ шухала.

ТОБШОХОНООР...

БОГОНИ БОЛЗОРТО...

КАБАНСК. «Буряад үнэнэй» штатнабэшэ корреспондент А. Хартуев ингэжэ мэдээсэбэ: «Щергинский» совхозой комбайнернууд таряа хуряалгаяа аймаг соогоо эгээн түрүүлэн түгэсхэбэ.

Ажахы дотороо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Быковскын тракторно-таряан ажалай бригада эрхимлээ. И. Куржумовай хүтэлбэрилдэг бригадын механизаторнууд богони болзорто 1500 гектарай таряа хуряагаа. Тиигэжэ тус бригадынхид Социалис Ажалай Герой Н. Е. Коневагай нэрэмжэтэ шанда хүртөө юм.

Түрүү комбайнернууд М. Куржумов, В. Быков, А. Быков, А. Помулев гэгшэд халаанайнгаа даабарине холо үлүүлэн дүүргэжэ, мүрысөөндэ эрхимлээ. Мүнөө таряашад хартаабха малталгада түлэг ажаллажа байнхай.

ХАЙШААШЬЕ МЯНГАН...

Байгалай совхозой таряашад ургаса хуряалгаяа дүүргэбэ.

Орооһо тарьянай, хартаабхын ургаса түргөөр хуряахын тула шармайн оролдоһон тус совхозой хүдэлмэришэд горитой амжалта түйлаба. Эдэнэр богонихон болзор соо 1000 тонно орооһо, эды шэнээн хартаабха хуряажа, нэгэ мянган гектар намарай паар хахалаа. Тиихэдэ 535 гектарай тус бүриһөө 9,2 центнер таряа суглуулжа, түсэбөө дүүргэбэ. Таряа хуряалга дээрэ уншэй комбайнернууд М. Бурков, А. Рудаков, Е. Ильков, В. Сутурин гэгшэд онсо шалгараа.

КОМСОМОЛШУУД ТҮРҮҮЛНЭ

Энэ жэлэй таряа хуряалгада аймагай комсомолшууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Һүүлэй мэдээгээр, комсомолец, Николай Чуркин 246 гектарай таряа баал болгоод, 250 гектарай шэнисэ хадаа гэхэ гү, али 2 мянга шахуу центнер таряа сохиһон байна. Эдэ үдэрнүүдтэ Н. Чуркинай агрегат эрхимлэһэн зандаа.

А. АФАНАСЬЕВ.
«Прибайкалец» совхоз.

ДҮҮРГЭХЭ ДҮТЭЛӨӨ

Намарай паар хахалха талаар республика дотороо үүсхэл гаргаһан Загарайн аймагай «Гигант» колхозой хартаабхашад ургаса хуряалгаяа саг соонь дүүргэбэ. Бүхыдөө 171 гектарай хартаабха хуряаха даабаряа богони болзорто бэелүүлжэ, гектарай 34 центнер хартаабха суглуулаа. Хартаабха хуряалгада комбайнернууд В. Леонов, Г. Терлов гэгшэд үдэрэйнгөө даабарине үлүүлэн дүүргэнэ.

В. ОЗЕРОВ.
Загарай.

ХАРТААБХАЯА ХУРЯАЖА ДҮҮРГЭБЭ

Сэлэнгын Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 55 гектар үрэжэлтэй һайн газарта хартаабха тариһан юм. Александр Жарбаевич Лубсановай хүтэлбэрилдэг огородой бригадын гэшүүд хартаабхын һайн ургаса түйлаа. Тэдэнэр ургасаяа гээлтэ хоролтогүй хуряажа дүүргэбэ. Хамта дээрээ 2200 центнер һайн шанартай хартаабха суглуулаа. Ургасынгаа дээжэ — 1200 центнер хартаабха гүрэндэ тушаажа, түсэбөө дүүргэбэ.

Лубсановай бригадынхид ерэхэ жэлэй хартаабхын эрхим шанартай үрэһэ хадагалжа абаха хүдэлмэри мүнөө хэнэ. Энэ ажалда наһажаал колхозник Шайми Ахметханов шалгарна.

Р. БАЛДАНОВ,
манай корр.

СОШОРДОМО ДОХЕО

ХЭДЫ БОЛОТОР ДАБТАГДАХА ЮМ?

Ивалгын ОПХ-гай түрүү хонишон Е. Бадмаев өөрынгөө дүршэл шадабари тухай хөөрэхэдөө: «Искусственна үрэжүүлгэ хадаа ганцашье олон хурьга абажа түлжүүлхэ бэшэ, мүн һүрэг хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ зайлуулашагүй нүхэсэл мүн» — гэжэ дэлгэрэнгыгээр тайлбарилаа һэн. Теэд тэрэ эндэһээ хойшо оройдоол хоёр һара хахад үнгэрөө гээшэ. Гэбэшье, мүнөө үеын байдалые абажа харабал, Улаан-Үдын аймагай ажахынуудта хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ ажалынь тон харюусалгагүйгөөр, ёһын тэдыдэ ябуулагдажа байнхай. Нёдондо тус аймагай колхоз, совхозууд бүхы эхэ хонидойнгоо 48 процентые искусственна аргаар үрэжүүлээ юм. Харин аймагай тон томо ажахынуудай нэгэн — «Дружба» колхоздо нэгэшье эхэ хонин искусственна аргаар үрэжүүлэгдээгүй.

Тус ажахы энэ арга хэрэглэнгүй, ототой хонидые бэдэрхэ хусануудаа һүрэгтөө һула табиһан байна. Энээнэйнь хойшолон гэхэдэ, хонидой түл абалгань аяар 7-8 һарын туршада үргэлжэлжэ, түлжүүлэгдэһэн хурьгадые эхэһээнь һалгаажа, хонидой отарануудые бүридхэхэ хүдэлмэринь баһал унжагайршоо. Мүн «Авангард» колхозой хонишод, хүтэлбэрилэгшэд хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ ажалаа муугаар эмхидхээ гэбэл оройдоол 560 эхэ хонин гэхэ гү, али нэгэ һүрэг искусственна аргаар үрэжүүлэгдээ. Ототой хонидые бэдэрхэ хусануудаа һүрэгтөө һула табиһанайнгаа уршагһаа түл абалгаяа баһал 5-6 һарын туршада үргэлжэлүүлээ юм.

Дурсагдагша ажахы хонидоо хусаһаа һая абтаһан үрэһөөр үрэжүүлхые арсаад, эхэ хонидоо Улаан-Үдын үүлтэртэ малай предприятиһаа асарагдаһан үрөөр үрэжүүлхые хүсөө юм. Энэнь юуб гэхэдэ, техник-үрэжүүлэгшэдынь тус предприятиин түлөөлэгшэдтэ искусственна үрэжүүлгэеэ ябуулһан шэнжэтэй болоно, үнэн дээрээ асарһан үрыень хэрэглэнгүй бусаадаг гү, али хаяжархидаг байба бшуу. Эдэ бүхы алдуу эндүү дээрэһээ нёдондо аймаг дотор бүхыдөө 12724 эхэ хонин һубайраа. Тусхайлан хэлэбэл, хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэреэ, пунктаяа саг болзортонь бэлдээгүй дээрэһээ, мүн харюусалгагүй хандаһанһаа уламжалан, «8-е марта», «Восход», «Авангард» колхозуудай хонишод 100 эхэ хонин бүриһөө оройдоол 65—76 хурьга түлжүүлээ юм. Энээнэй гол дутагдал гэхэдэ, тус ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд искусственна аргаар хонидые үрэжүүлхэ техник-үрэжүүлэгшэдые саг соонь һурганагүй, бүхы хэрэгсэлээр хангадагүй, харюусалгыень дээшэлүүлнэгүй бшуу. Энээнһээ болоно, энэ ажалынь миил ёһын тэдысэ үнгэрнэ гээшэ. Хоёрдохёор, ажахынуудай мэргэжэлтэд ототой хонидые бэдэрхэ хусануудаа һайнаар бэлдэнэгүй, таргалуулхые оролдоногүй, тэрэнэй харууһаар һонирхоногүй. Энээнһээ болоно, туранхай, хүшэгүй хусануудынь ототой хонидоо олоношьегүй гээшэ ха.

Хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ ажалаа тон хайхарамжагүй ябуулһан мэргэжэлтэд техник-үрэжүүлэгшэдэй гэмээр хурьгад үни удаан сагай — 5-8 һарын туршада абтажа, эхэһээ һалгаагдаха сагайнгаа тулатар хүсэд тобиржоногүй, үлбэр заахан бэетэйгээр илгагдажа, хожомоошье һайн хонин болонгүй; үбэлэй хүйтэндэ үбшэ тахалда нэрбэгдэнэ, гарзада ороно.

И. БОЧКАРЕВ,
зоотехник.

КПСС-эй УЛААН-ҮДЫН ГОРКОМОЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ ПЛЕНУМ

Уржадэр партиин Улаан-Үдын горкомой ээлжээтэ пленум зарлагдажа, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар городой промышленна предприятинуудай партийна организацинуудай зорилгонууд тухай асуудал зүбшэгдэбэ. КПСС-эй горкомой секретарь нүхэр **Кашкин** элидхэл хэһэн байна.

КПСС-эй Железнодорожно райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Вовк**, прибор бүтээлгын заводой парткомой секретарь нүхэр **Нимаев**, барилга-хабсаралгын нэгэдэхи управлениин шулуушадай бригадир. Социалис Ажалай Герой нүхэр **Полторацкий**, шэлэй заводой директор нүхэр **Богданов**, мяха консервын комбинадай парткомой секретарь нүхэр **Скакалин**, барилга-хабсаралгын 394-дэхи поездын начальник нүхэр **Железняков**, БМДК-гай директор нүхэр **Шапиро**, судна бүтээлгын заводой судна хабсаргагшадай бригадир нүхэр **Лысенко**, гэр байра барилгын комбинадай партийна организациин секретарь нүхэр **Прохоров** гэгшэд үгэ хэлээ.

Партиин обкомой секретарь нүхэр **Бирюков** пленумэй хүдэлмэридэ хабаадалсажа, үгэ хэлээ.

Зүбшэгдэһэн асуудалаар тусхай тогтоол абтаба.

...ВЕТ ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННА ...ЛЕГАЦИ ГДР ОШОХОЁО МОРДОБО

...вет партийно-правительственна делегаци СЕПГ-гэй ...тральна Комитедэй, Гүрэнэй Соведэй, ГДР-эй прави...ствын уряалаар Германиин Демократическа Респуб... 25 жэлэй ойн һайндэр тэмдэглэлсэхын тула Бер... ошохоёо октябриин 5-да Москваһаа мордобо.

...СС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. ...жнев делегациие толгойлно.

(ТАСС).

...И. БРЕЖНЕВЭЙ ФРАНЦИ ...ОШОХО БОЛОҺОН ТУХАЙ

...ПСС-эй ЦК-гай Гене...на секретарь Л. И. ...жнев Франциин Респуб...н Президент В. Жискар д'Эстэнэй уряалай ёһоор, ажалай хэрэгээр 1974 оной декабриин 5—7-до Франци ошохо болобо.

...А. Я. ПЕЛЬШЕДЭ ОРДЕН БАРЮУЛАГДАБА

...ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный КПСС-...ЦК-гай Политбюрогой гэ... КПСС-эй ЦК-гай дэр...и Партийна хиналтын ...едэй Түрүүлэгшэ ... Я. Пельшедэ Октябриин ...люциин орден октябриин 4-дэ Кремль дотор барюулба.

А. Я. Пельше үндэр дээдэ шагналай түлөө КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ правительствада халуун баясхалан хүргөө.

(ТАСС).

...АГШАНАРАЙ ХҮНДЭТЭ ХЭРЭГ

...агшанарай үдэртэ зорюу...һан баярай суглаан ок...иин 4-дэ ССР Союзай ...атр соо болобо. Гурба ...он шахуу багшанарай ...гшэд, эрдэм болон ... ажал ябуулаг...а, һургуулиие шефтээ ...заводууд ба фабрика...ай хүдэлмэрилэгшэд эн...е. Правительствын дээ ...агналнуудта хүртэһэн ...гай, Московско облас... һургуулинуудай эрхим ...аар президиумдэ һууКПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдэ бүгэдын дуугаар һунгаа.

СССР-эй гэгээрэлэй министр М. А. Прокопьев багшанар тухай үгэ хэлэбэ.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ амаршалгын бэшэг эльгээгээ.

...суглаанда хабаадагшад ...

(ТАСС).

АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ БҮЛЭ ДОТОР

Нахичеваниин АССР-эй туг дээрэ Октябриин Революциин орден яларба

НАХИЧЕВАНЬ. (Азербайджанай ССР). (ТАСС-ай корр.). Коммунис байгуулалтын хэрэгтэ түйлаһан амжалтануудайнгаа түлөө, Нахичеваниин АССР-эй тогтоогдоһоор 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, энэ автономито республика Октябриин Революциин орденоор шагнагдаһан байна. Нахичеваниин АССР-эй тугта Ленинэй, Арадуудай хани барисаанай орденуудтай зэргэлүүлэгдэн, Эхэ ороной энэ үндэр дээдэ шагнал мүнөөдэр зүүлгэгдэбэ.

Энэ гайхамшаг һайндэртэ зорюулагдан зарлагдаһан Азербайджанай Компартиин областной комитедэй, республикын Верховно Соведэй баярай хамтын заседанида партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, промышленностиин ба хүдөө ажахын түрүүшүүл, соёл болон эрдэмэй ажал ябуулагшад, Бакуһаа, Азербайджанай ба Армениин бусад городууд болон тосхонуудһаа ерэһэн айлшад суглараба.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдээ ехэ баяртайгаар һунгаба.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Азербайджанай КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. А. Алиевта үгэ үгтөөд. Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй үмэнэһөө, Азербайджанай Компартиин ЦК-гай, Азербайджанай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө Нахичеваниин АССР-эй гайхамшаг ойтой, Октябриин Революциин орденоор шагнагдаһантайнь дашарамдуулан, эндэ суглараагшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

Г. А. Алиев Нахичеваниин АССР-ые Октябриин Революциин орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ соносхоод, сугларагшадай нэрьемэ удаан альга ташалган доро республикын тугта тэрэниие зүүлгэбэ.

Азербайджанай КП-гэй Нахичеваниин обкомой нэгэдэхи секретарь А. А. Г. Гусейнов элидхэл хэбэ.

Совет элитэ мэдээжэ полководецой дурасхаалда

Совет элитэ мэдээжэ полководец, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай алдарта баатар, Советскэ Союзай маршал Г. К. Жуковай дурасхаал мүнхэлхэ зорилгоор, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указай ёһоор, Калужска областиин Угодский завод гэжэ тосхон Жуково тосхон, Угодско-заводский район Жуковска район гэжэ хубилгагдан нэрлэгдэбэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор Советскэ Союзай маршал Г. К. Жуковай нэрэ Агаарай добтолгоһоо хамгаалха сэрэгэй командна академидэ олгогдоо. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай урда тээхэнэ Г. К. Жуковай командалһан Киевскэ сэрэгэй округой штабай байшанда дурасхаалай самбар хадагдахань. Москва хотын үйлсэнүүдэй нэгэн, Ленинград хотын үйлсэнүүдэй нэгэн, тэрэшэлэн Калужска областиин «Протва» гэжэ колхоз Г. И. Жуковай нэрээр нэрлэгдэхэ. Сэрэгэй хэдэ хэдэн дээдэ һургуулинуудай һурагшад ба курсантнуудта Советскэ Союзай маршал Г. К. Жуковай нэрэмжэтэ стипендинүүд үгтэдэг болохо.

(ТАСС).

Улаан-Баатарта научна конференци нээгдээ

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). «Хүгжэлтын капиталис бэшэ зам ба мүнөө саг» гэһэн асуудалтай уласхоорондын научна конференци Монголой Арадай-революционно партиин III съездын, МНР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдажа, энлэ нээгдээ. Конференциин хүдэлмэридэ социалис оронуудай, тэрэ тоодо Советскэ Союзай эрдэмтэд, «Эб найрамдалай ба социализмын асуудалнууд» гэһэн журналай түлөөлэгшэд хабаадана.

МНР-эй Наукануудай академиин президент Б. Ширендыб конференци дээрэ элидхэл хэбэ.

КПСС-эй РАЙКОМУУДҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

ЭЭЛЖЭЭТЭ ПЛЕНУМ

«Белоруссиин партийна организацида суртал бодол нэбтэрүүлдэг кадрнуудые шэлэн томилхо, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолтой дашарамдуулан, районно партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудал партиин Мухар-Шэбэрэй райкомой пленум дээрэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Суртал бодол нэбтэрүүлдэг кадрнуудые шэлэн томилхо, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриин аймагай партийна организацида һүүлэй үедэ яһала һайжаржа байһан тухай КПСС-эй райкомой секретарь Р. Х. Жамсарановай пленум дээрэ хэһэн элидхэл соо дэлгэрэнгыгээр харуулагдаа. Гэхэ зуура, партийна энэ шухала хүдэлмэридэ ушардаг дутуу дунданууд болон шиидхэбэреэ үшөө олоожо шадаагүй асуудалнууд тухай элидхэлшэ анхаралаа онсо табиһан байна. Олониитын дунда үзэл сурталай хүдэлмэри, политическэ һуралсал муугаар эмхидхэдэг, суртал бодол нэбтэрүүлхэ хэрэг эрхилдэг кадрнуудые шэлэн томилхо, хүмүүжүүлхэ асуудалда анхаралаа һулаар табидаг партийна эхин организацинууд, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд эрид шууд шүүмжэлэлдэ ороһон байна.

«Забайкалец» совхозой, «Путь Ленина» колхозой, аймагай больницын, 1011-дэхи СМУ-гай, лесхозой партийна эхин организацинууд коммунистнууд. комсомолшууд болон партийнабэшэ эдэбхитэдэй политическэ һуралсал тон хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилһэн, бэрхэ пропагандистнарые шэлэн олохо гэжэ оролдолго гаргадаггүй байһаниинь элирхэйлэгдээ.

Аймаг дотор экономическа һуралсал һанаһанда хүрэмэ бэшээр ябуулагдана. Үнгэрһэн һуралсалай жэл ехэ хожомдожо эхилһэн юм. Тиихэ мүртөө һуралсалай программань ехэ дутагдалтайгаар табигдаһан, пропагандистнар дутаһан бэлэй. Аймагай Советэй гүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин дэргэдэхи экономическа совет энэ һуралсал эмхидхэлсэхэ, хүтэлбэрилхэ, ябасыень хиналта доро абаха гэһэн ямаршье оролдолго гаргаагүй. Энэ жэлэй һуралсалда 1400 хүн хабаадуулагдахаар түсэблэгдэнхэй. Гэбэшье бэлэдхэлэйнь хүдэлмэри нёдондонойхиһоо һайнаар ябуулагдана гэхын аргагүй.

— Суртал бодол нэбтэрүүлгын хүдэлмэридэ манай ажахын бүхы хүтэлбэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, нютагай интеллигенци эдэбхитэй хабаададаг, тэдэнэр өөһэдөө политическэ, экономическа һуралсал хүтэлбэридэг. Совхозоймнай директор олон жэлэй туршада полит-һуралсалай пропагандистаар хүдэлдэг юм,—гэжэ «Эрдэм» совхозой парткомой секретарь А. С. Доржиев үгэ доторoo тэмдэглээ.

Жэл бүхэндэ Мухар-Шэбэрэй аймагай һургуулинуудта хүдэлхөөр 30—35 шэнэ багшанар ерэдэг. Харин эды тоогой багшанар ондоо тээшэ ябашадаг байна. Энэмнай зарим хүтэлбэрилэгшэдэй багшанар тушаа анхаралаа табидаггүйһөөнь болоно гэжэ аймсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша В. Г. Бадеев шүүмжэлхы ажаглалта хээ. Тэдэнние байра байдалаар, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр гүйсэд хангажа шаданагүйбди. Хүдөөгэй залуушуулай үдэшын һургуулинууд мүн лэ муугаар хүдэлнэ. Һураха дуратайшуул олон байбашье, ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэдэй гэмээр тэдэнэр зориһоноо бэелүүлжэ шаданагүй.

Пленум дээрэ «Путь Ленина» колхозой түрүүлэгшэ В. И. Козлов, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой партбюрогой секретарь А. И. Калашников, «Авангард» совхозой директор Г. Д. Сандаков болон бусад үгэ хэлээ.

КПСС-эй райкомой пленумэй хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша М. М. Гаськов хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

Б. ЖАМБАЛОВ.
манай корр.

ЗАЛУУ КОММУНИСТНУУДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ, ҺУРГАХА

ПАРТИЙ[НА] АЖАБАЙ[ДАЛ]

Хүдэлмэришэн болон таряашан ангиин түрүү түлөөлэгшэдые партиин зэргэдэ шэлэн абаха гээшэ партийна организацинуудай эгээл гол зорилгонуудайнь нэгэн гэжэ хэншье мэдэнэ. Тиимэһээ КПСС-эй манай райком энэ хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хандуулжа байдаг.

Тиигэжэ партиин XXIV съездһээ хойшонхи гурбан жэл үлүүтэй саг соо партиин зэргын шанар улам һайжаруулха талаар урагшатай алхам хэгдээ гэжэ тэмдэглэмээр.

Партиин зэргэдэ шэнэ хүнүүдые абахадаа КПСС-эй Устав дотор оруулагдаһан нэмэлтэ болон зарим тэды заһабаринуудые анхаралдаа абанабди. Партида орохоор бэлдэжэ байһан хүнүүдые алишье талаһаань наринаар шалгаха, шэлэн абаха хэрэг гүйлмшүүлхые оролдонобди. Жэшээлхэдэ, 1971 ондо бүхыдөө 37 хүн партида абтаһан байгаа һаань, харин нёдондо 34 хүн партиин зэргэдэ жагсаһан байна. Тоогойнгоо талаар партида шэнээр абтагшадай тоо зарим тэды үсөөрөө. Гэбэшье энэмнай партида орогшодой ганса тооее олошоруулха бэшэ, харин шанарыень һайжаруулха асуудалда гол анхаралаа хандуулһанай үрэ дүн болоно гэжэ хэлэхэ ушартайбди. Мүн энэ ушар хүн бүхэнгэй ябуулһан ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин нүлөөгэй яһала дээшэлһэнэй гээшэ болоно бшуу.

Шанар тухай хэдэн тоо баримталан хэлэхэ хүсэлэн бии. 1971 ондо партида шэнээр абтаһан хүнүүдэй 62,2 процентнь жинхэнэ хүдэлмэришэд, тарияашад байһан һаа, 1973 ондо эдэнэй тоо 67.8 процент хүрэтэр ургаһан байха юм. Харин байгша оной найман һарын турша соо партида шэнээр жагсагшадай 72,7 процентнь хүдэлмэришэд болон тарияашад болоно. Мүн инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, эхэнэрнүүдэй, комсомолоор дамжан ороһон залуушуулай тоо олошороо.

Партида орохоёо бэлдэжэ байһан нүхэдтэ зууршалга үгэгшэдэй нүлөө, үүргэ, харюусалгань тон ехэ. Тэдэнэр партиин зэргэдэ жагсахаяа байһан хүнүүдые һайн мэдэхэ байна. Тиимэһээ тэрэ нүхэриин коммунистын үндэр нэрэ зэргые дээрэ үргэн абажа ябахаар гү, али үгы гү гэжэ баталаар хэлэхэ ёһотой бшуу. Эдэнэрэй партиин урда тон ехэ харюусалгатай байһанаа һайн мэдэрбэлнь, үнэхөөрөө, түрүү зон партиин зэргэдэ жагсаха зэргэтэй ха юм.

Энэ шухала асуудалда тоо бэшэ, харин шанар шиидхэхы удха шанартай гэжэ дээрэ хэлээ һэмди. Тиихэдээ хүн бүхэнтэй хүмүүжүүлгын хүдэлмэрие даамгайгаар ябуулха, тэдэниие наринаар шэлэн абаха гээшэ тон шухала эрилтэ болоно бшуу.

Тэрэшэлэн ажалша коллектив бүхэнэй шэнжэ шанар хараадаа абаха уялгатайбди. Үйлэдбэриин, соёл культурын, ниитын ажабайдалай али бүхы хэрэгтэ партийна организациин үзүүлдэг нүлөөе улам гүнзэгырүүлхые оролдохо байһамнай элитэ. Энэ эрилтэ имагтал партиин зэргэдэ эрхимэй эрхимүүдые шэлэн абалгаһаа дулдыдаха байна бшуу.

Партида шэнээр абтаһан гэшүүдэй шанар улам һайжаруулха, залуу коммунистнуудые зүбөөр хүмүүжүүлхэ талаар Сахалиин совхозой парткомой ябуулдаг хүдэлмэри тухай асуудал КПСС-эй райкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Энэ асуудалаар совхозой парткомой секретарь нүхэр Матросов тоосоһон байгаа. Тиихэдээ тус организацида партида орохоор бэлдэжэ байгшадые шэлэн абаха, илангаяа ажалай түрүүшүүлые партиингаа зэргэдэ жагсааха, залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ асуудалда анхаралаа мүртэй табидаггүй байһыень бюро элирхэйлээ.

Бүхэли 1973 оной туршада тус организаци КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар нэгэшье хүниие өөрынгөө зэргэдэ абаагүй. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо оройдоо нэгэл хүниие абаһан байна.

Харин тиихэдэ Аргатын, Гааргын совхозуудай, 1010-дахи ПМК-гай партийна эхин организацинуудай энэ талаар ябуулдаг хүдэлмэринь яһала урагшатай. Партида орохо хүсэлэнтэй байһан хүнүүд парткомой онсо анхарал доро байдаг. Тэдэнэр партийна организациин хүдэлмэритэй, ажабайдалтай эртээнһээ танилсажа, ямар ехэ харюусалгатай болохо байһанаа ойлгожо абана.

КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар абтаһан хүниие ниитын хүдэлмэридэ хабаадуулха, эдэбхитэй болгохо, шадабариень улам баяжуулха гэжэ дээрэ хэлэгдэһэн партийна эхин организацинууд ехэ оролдолго гаргадаг юм. Энэ ажал ябуулгань илангаяа КПСС-эй ЦК-гай майн (1972 оной) Пленумһээ хойшо бүришье эдэбхижээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Партида һая абтаһан хүниие организациингаа ажабайдалда саг дары элсүүлжэ, эдэбхитэй гэшүүниинь болгохо гээшэ тон шухала хэрэг. Тиихэдээ тэрэ хүн гансал даажа ябаһан ажалаа һайнаар бүтээжэ ябаха бэшэ, мүн мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлжэ, һураха, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, бэшэ нүхэдтөө үльгэр жэшээ харуулан ябаха уялгатай байһыень ойлгуулха ёһотойбди.

Залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ, хүдэржүүлхэ хэрэгтэ партиин ветерануудые үргэнөөр хабаадуулха зорилготойбди. Гэбэшье партийна зарим организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд энээниие үшөөл тоодоггүй байһаар гэжэ тэмдэглэхэ ушар гарана.

Залуу коммунистнуудай дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин онол аргануудые саг үргэлжэ наринжуулха, улам һонирхолтой, ашаа үрэ ехэтэй болгохо гэжэ оролдонобди.

Жэшээлхэдэ, «Коммунис хүн ямар байха ёһотойб», «Устав — коммунистын бэелүүлхэ хуули», «КПСС-эй гэшүүнэй эрхэ ба уялганууд», «Коммунист үйлэдбэри дээрэ», «Даалгагдаһан хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандаха» гэхэ мэтын асуудалнуудаар залуу коммунистнуудтай хөөрэлдөө хэжэ байгаа хада һонирхолтой, туһатайшье байха һэн.

Гэхэтэй хамта коммунистын үндэр нэрэ хүндые тоодоггүй, хуули ёһондо таарахагүй ябадал гаргадаг зарим нэгэшүүлһээ хахасаха ушаршье үзэгдэдэг. Энээн тушаа хэдэн үгөөр һанаһан бодоһоноо дурдалтай хаш. Партиин гэшүүдэй нэрэ зэргые [...] туулһан хэн нэгэндэ [...] шанга хэмжээ абаха, [...] һаань гаргахашье саг [...] Гэхэ зуура, иимэ хэмж[ээ] [...] тийна бүхы организац[...] рэ хүндые бузарлаһ[...] сэдэг ушар үзэгдэдэг. [...] буруу бодомжо. Парти[...] ёһые үнэхөөр хазагай[...] ёһон буса ааша гаргаһ[...] нүүдһээ партияа [...] ёһотойбди. Гэхэтэй хам[та] [...] хэрэг шиидхэлгэдэ то[н] [...] ралтайгаар, нарин [...] хандаха шухала. З[...] алдуу гаража болохогүй.

Зүгөөр партида шэ[нээр] [...] таһан хүнүүдэй дун[да] [...] мүүжүүлгын хүдэлм[эри] [...] үргэлжэ ябуулжа, т[...] халуун анхаралаар [...] байгаа хада шанга [...] абалга эрид үсөөрхэ [...] ааб даа. Энэ партийн[а] [...] низаци бүхэнэй [...] бэелүүлхэ хэрэг шуу.

Б. ДАРМ[...]
КПСС-эй Хура[...]
райкомой эмхи[...]
таһагые да[...]

Буряадай хүдөө ажахын институтай «Байкал» һуралсалай ажахын арадай хиналтын группанууд эдэбхитэй һайнаар ажалладаг юм. Арадай хинагшадаар ажахын дүй дүршэлтэй түрүүшүүл, урагшаа һанаатай, эдэбхи үүсхэлтэй малшад һунгагданхай. Тэдэнэй дунда Ленинэй хоёр орденто һаалишан Любовь Николаевна Седых, мүн энэ ажахын эрхим үнеэшэн В. В. Бурдуковская, бар хүсөөр хэгдэдэг ажалые оньһожоруулха талаар механик Д. Ш. Цыдыпов жолоошон Г. Г. Коробенков, тракторно-тариян ажалай бригадир М. Я. Шапошников болон бусад ороно. «Байкал» учхозой 13 эдэбхитэй хүдэлмэришэд энэ хүндэтэй уялгые дээрэ үргэжэ ябана гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Тус ажахын Поселье, Гурэльбэ тосхонуудта арадай хинагшадай постнууд бии болгогдонхой. Арадай хинагшадай группын түрүүлэгшэ зоотехник-селекционер Б. М. Лубсанов мантай уулзахадаа. өөрынгөө ажал тухай ингэжэ хэлэбэ:

— Малшадаймнай эгээл харюусалгатай ажалай нэгэн — үбэлжэлгэ үдэр үнгэрхэ бүри ойртожо байна. Ниитын адууһа малай хашаа, хорёо дулаалха, һэльбэхэ, малшадай байха гэрнүүдые саг соонь заһаха хүдэлмэри манай ажахыда һайн эмхидхэгдэнхэй.

Малай фермэнүүдэй хэр заһагдажа байһан тухай арадай хинагшад саг үргэлжэ һонирхоходоо, бии байгаа дутуу дундануудые дары усадхаха талаар горитой хүдэлмэри хэнэ. Хинагшад хэһэн ажал тухайгаа гол бүлэгэй урда ходоодоо тоосожо байдаг. Тэдэнэр ниитын адууһа малда үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ, таряа хуряаха хүдэлмэриин шанарта онсо анхаралаа хандуулжа шадаа.

Арадай хинагшадай группанууд бэлэдхэһэн үбһэ тэжээлээ фермэ, отара бүридэ зүбөөр хубааринжа, тэрэнэй хэр гаргашалагдажа байһан тухай саг үргэлжэ һонирхожо байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) арадай хинагшад Д. Ш. Цыдыпов, Л. Н. Седых, М. Я. Шапошников тэгшэд фермын малшадай үбэлжэлгэдөө хэр бэлэдхэлтэй ороһон тухайнь шалгаад, тэрэнэй дүн тухай хөөрэлдэжэ байна.

О. БЕРЕЗКОВОЙ
фототекст.

МҮНӨӨДЭР—БАГШАНАРАЙ ҮДЭР

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РЕСПУБЛИКЫН ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Багшанарай Үдэртэй дашарамдуулан, ургажа ябаа үетэниие һургаха, коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ амжалта туйлаһанайнь түлөө иимэ хүнүүдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха:

Багадаев Тихон Вахрамеевичые — Хяагтын аймагай хүдэлмэришэн залуушуулай Хяагтын дунда һургуулиин багша.

Богданова Вергилия Алексеевнае — Улаан-Үдэ хотын 20-дохи дунда һургуулиин багша.

Васильева Клавдия Ефимовнае — Улаан-Үдын аймагай Ехэ-Куналейн дунда һургуулиин багша.

Герасимчук Иван Павловичые — Баунтын аймагай Маловска найман жэлэй һургуулиин директор.

Дандарова Мария Цырендоржиевнае — Сэлэнгын аймагай Билюутын эхин һургуулиин директор.

Костеева Евгения Владимировнае — Улаан-Үдэ хотын 4-дэхи найман жэлэй һургуулиин багша.

Менжикова Цырен-Долгор Банзаровнае — Зэдын аймагай Бургалтайн хүүгэдэй саадые даагша.

Морохоева Елена Васильевнае — Зэдын аймагай Цагаатын эхин һургуулиин багша.

Садовская Светлана Савельевнае — Яруунын аймагай Нарһатын дунда һургуулиин багша.

Уладаева Валентина Александровнае — Кабанскын аймагай Кабанскын дунда һургуулиин багша.

Хабухаева Донара Батуевнае — Улаан-Үдын багшанарай 1-дэхи училищиин педагогическа практикые даагша.

Шишова Мария Степановнае — Улаан-Үдэ хотын 14-дэхи дунда һургуулиин багша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной октябриин 4.

ЗҮРХЭНЭЙ АМАРШАЛ[ГА]

Республика доторнай багшанар дуталдадаг байһан юм. Тиимэһээ баруун областьнуудай залуу багшанар олоороо ерэдэг байгаа.

1946 ондо Тамбовско областьһоо багшанар ерэжэ, Бэшүүрэй аймаг эльгээгдээ бэлэй. Тэдэнэй нэгэн—Анастасия Ефимовна Серябина (үбгэнэйнгөө обогоор) гэгшэ Ржаксанска педучилищи дүүргэһэн энэ багша Бэшүүр һуурины Ленинскэ эхин һургуулида хүдэлжэ эхилээ бэлэй. Тэндэ 29 жэлдэ хүдэлөө. Ленинскэ һургуулишье дунда болгогдонхой.

Нэгэ һургуулидаа иимэ удаан хүдэлһэн багшанар үсөөн аабза. Юуб гэхэдэ, нэгэ газартаа удаан хүдэлхэдөө, тэрээндээ дадажа, хүн гээшэ ургахаяа болишодог юм гэлсэдэг. Теэд Анастасия Ефимовна һаншагаа сайгаашье һаа, ехэ юумэ мэдэхэ болооб гэжэ һанаагаа амардаггүй.

А. Е. Серябина Ленинскэ һургуулида һурагшадые 6-дахи дүрбэн класс дүргүүлээ. Мүнөө гурбан жэлэй программаар хоёрдохиёо эхин һургуули дүүргүүлхэнь гээшэ.

Энэ багшын шабинар һуралсалдаа ходол амжалтатай ябадаг юм. Хэшээл бүхэндөө оролдосотойгоор бэлдэдэг. хэшээлэйнь түсэб тон һайнаар табигдадаг. Нэгэшье ди[ректор] гү, али завуч, ямар [...] тушаалтан багшын хэш[ээл] ороходоо, тэрэнэй үнг[...] хэшээлые муу гэжэ хэ[лэ]гүй.

Анастасия Ефимовна [...] лэйнгээ хуби бүхэни[е] һайнаар бодожо үзэдэг. [...] хадань нэгэшье мин[...] миин хосордоггүй.

Багша шаби бүхэн[...] шадалай зэргээр даабар[и] дэг. Бэрхэ һурадагуудта[...] шэрхэн хүдэлмэри хү[...] багтайшагуудтаа хүн[...] даабари үгэдэг.

Олон жэлдэ нэгэ һург[уули]да хүдэлхэдөө, дидакти[...] материал ехээр суглуул[...] дэнээ жэл бүри ш[...] һэльбэжэ байдаг.

А. Е. Серявинагай һай[...] дэлдэгые юун гэршэлнэ[...] дэ, 1969 ондо тэрээндэ Р[...] эй һургуулиин габьяат[а] [...] шын нэрэ зэргэ олгогдо[...] Тэрэ багшын һургажа [...] һан хүнүүд инженерну[...] рилгашад, экономистна[р], [...] чигууд, механизаторнууд [...] шанар болонхой.

Багшын һайндэртэй [...] рамдуулан, Анастасия [Ефи]мовнада үшөө ехэ [...] хүсэе!

М. АШИРО[...]

МАЛЫЕ ТҮРГЭНӨӨР ЯАЖА ТАРГАЛУУЛХАБ

АНХАРАГТЫ: ШЭНЭ АРГА

Юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлэй даабариие үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөн шиидхэхы үедөө оробо. Хони үсхэбэрилдэг совхозуудай Буряадай трестын ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд абаһан уялгаяа болзорһоо урид бэелүүлхын түлөө тэмсэнэ. Сентябриин 16-най байдалаар манай трестын харьяата совхозууд гүрэндэ һү тушааха 9 һарын түсэбые 106 процент, нооһо тушааха жэлэй түсэб—107 процент дүүргэгдээд байна. Мяха тушаалгаар бага зэргэ гээгдэжэ ябагдана, гурбан кварталай даабари 48 процентдэ хүргэгдэнхэй.

Гүрэндэ томо бэетэй, тарган һайн мал тушааха гэһэн эрилтые хараада абажа, манай совхозууд энэ жэлэй түрүүшын хахадта үхэрнүүдээ дунда зэргээр 316 килограммтайгаар тушаагаа. Нёдондоной энэ үедэ 302 килограмм байһан юм.

Үхэрнүүдые шахан таргалуулха талаар Сэлэнгын, Тельманэй нэрэмжэтэ совхозууд амжалтатай байгаа. Энэ үедэ Сэлэнгын совхозой тушааһан үхэрнүүд дунда зэргээр 387 килограммда, Тельманэй нэрэмжэтэ совхоз—352 килограммда хүргөө. Тиигэжэ эдэ ажахынууд малайнгаа түлөө 35 процент ехэ түлбэри абаһан байна бшуу. Теэд энэ талаар Хэжэнгын аймагай «50 лет Октября», Худанай, Хориин аймагай «Георгиевский». Үдын совхозууд бирагүй байшоо.

Трестымнай түрүү ажахынууд мал шахан таргалуулха хүдэлмэрие зүбөөр эмхидхэһэнэй ашаар бага тэжээл гаргашалаад, шэгнүүрыень ехээр нэмээдэг байна. Жэшээнь, «Октябрьский», Сэлэнгын, Хэжэнгын совхозууд үхэрнүүдэй шэгнүүрые центнерээр дээшэлүүлхын тула 9,5—10 центнер тэжээлэй единицэ гаргашалдаг, Тиин Оёорой Загаһатын болон бусад зарим совхозуудта малаа центнерээр нэмээхэдээ аяар 15—17,1 центнер тэжээлэй единицэ эдюулнэ бшуу.

Энээн дээрэһээ харахада, буруу. хашарагуудые түргэн зуура шахан таргалуулха хүдэлмэрие зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй. Манай республикын эрхэ байдалда үхэрнүүдые газаа хүйтэндэ байлгажа, торднходо үрэ багатай байдаг. Тиимэ хүйтэндэ шахагдажа байһан мал хэды ехэ тэжээл дээрэ байгаашье һаа шэгнүүрээ биратай нэмээдэггүй юм.

Малые намар орой, үбэлдөө һайнаар шахан таргалуулхын тула юу хэхэ хэрэгтэй болоноб? Нэгэдэхеэр, шахамал үхэрнүүдтэ дулаан байра хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ. 6 градус хүйтэнһөө саашаа болохо бүринь малай бэеын температурые нэгэ жэгдэ байлгахын тула нэгэ градус бүридэнь тэжээлэй 2—2,5 процентнь ошодог гэжэ эрдэмтэд. ажалай түрүүшүүл элирүүлһэн байна.

Хоёрдохёор. энэл ушар шалтагаан дээрэһээ шахамалнуудые хүйтэн уһаар ундалуулжа болохогүй. Тэдэ малда 18—20 градус бүлеэн уһан хэрэгтэй.

Гурбадахяар, шахамалнуудые уяанда гү. али бишыхан, таһалганууд соо байлгаха эрилтэтэй. Тиихэдээ нэгэ таһалга соо адлирхуу шэгнүүртэй мал байлгагдаха болоно.

Дүрбэдэхеэр, эдэ малай шабааһые оньһон аргаар сэбэрлэхэ, авто-уһалуури тодхохо, тэжээлыень машинаар тараажа үгэхэ шухала. Энэ ушарта ажалай бүтээсэ дээшэлжэ, продукциин өөрын үнэ сэн хямдарха байна.

Табадахяар, бүхы тэжээлыень жэжэлэгдэжэ, худхагдажа үгтэхэ зэргэтэй. Үбһэ, һолоомо, зелёнко, шэлбүүһэ, хагда, ожорһо гэхэ мэтэ бүдүүн тэжээлые 3-5 сантиметрһээ ута бэшээр хэршэжэ үгэхэ байна. Иимэ бутаргагдаһан тэжээл малда эдюулхэдэ, бэедэнь шэнгэсэтэй, хоггүйгөөр эдигдэдэг байха юм. Тиигэжэ тэжээл 30 процент хүрэтэрөө алмагдадаг гээшэ.

Бүдүүн тэжээлые хэршэжэ, худхажа, малда үгэхэдэ ашаг үрэ ехэтэй гэжэ Сэлэнгын, Ториин совхозуудай жэшээ гэршэлжэ үгэнэ. Эдэ ажахынуудта бүхы тэжээлынь нэгэ газарта хэршэгдэжэ, тэрэ холисонь гүүртэ, отарануудта зөөгдэдэг гуримтай.

Энэ жэлдэ олохон ажахынууд нёдондонойхиһоо бага тэжээл бэлэдхэһэн хадаа, тэрэнээ арьбалха, малайнгаа ашаг шэмэ алдахагүй гэжэ оролдохо болоно. Тэжээлэй багал байһан ушарта үхэрнүүдые түргэн зуура шахан таргалуулха арга хэрэглэхэ байна. Энээниие тоолоодшье үзэхэдэ бараг. Жэшээнь, 300 килограммтай хашарагые үбэлжүүлхын тула 700—800 тэжээлэй единицэ хэрэгтэй. Теэд энэ тэжээлые хоёр ондоогоор хэрэглэжэ болохо байна бшуу.

Нэгэдэхеэр, богони болзорто — 80 — 100 үдэртэ тэжээжэ, тэрээндэ үдэртөө 8-8,5 тэжээлэй единицэ үгэжэ байбал, шэгнүүрыень сүүдхэдэ 800—900 граммаар дээшэлүүлжэ, тарган һайн сэгнэлтэтэйгээр тушаажа, нэмэлтэ түлбэридэ хүртэхэ жэшээтэй.

Үгышье һаа, энэ тэжээлые үдэртэ 3 тэжээлэй единицэ хүртэхөөр 240 үдэртэ хубаарилхада хашарагай шэгнүүр орой нэмэхэгүй байна.

Тиихэдэ шахамалнуудта үгтэдэг тэжээл бүхы талаараа хүсэлдүүлэгдэһэн байха ёһотой. Хэрбээ 250 килограммтай шахамалда үдэртэ 6 килограмм сенаж, 5 килограмм һолоомо, 3 килограмм таряа талханай зүйл үгтэбэл, энэнь 6,2 тэжээлэй единицэ боложо, 554 грамм бэедэ шэнгэхэ протеинтэй, 77 грамм кальцитай, 24,5 грамм фосфортой, 225 грамм-каротинтай байха болоно. Тэрээн дээрэнь 25 грамм дабһа нэмэжэ үгэбэл, малай таргалхада хэрэгтэй бүхы бодосууд хүсэлдэхэ байна.

Рацион ондоогоор табигдажа, шахамалда 2 килограмм үбһэ, 2 килограмм зелёнко, 4 килограмм һолоомо, 3,5 килограмм таряа талха үгэбэл, мүн лэ малай бэедэ хэрэгтэй юумэн хүсэд байха юм.

Саашадань малай шэгнүүрэй дээшэлхыень харалсажа, тэжээлэйнь рационие хубилгахада болохо.

Шахагдажа байһан малые нэгэ хэмдэ эдеэлүүлхэ, уһалха гээшэ ехэ удха шанартай. Манай эндэ үдэрэй иимэ гурим баримталхада зохид гэжэ һанагдана: үглөөнэй 7-9 часта малаа уһалха, тэжээлыень тараажа үгэхэ. 9-10 часта байрыень сэбэрлэхэ. 10-11 часта уһалха. 11-14 часта амаруулха. 14-15 часта тэжээлыень тараажа үгэхэ. 15-16 часта байрыень сэбэрлэхэ. 16-17 часта гурбадахяа уһалха. 17-19 часта тэжээлыень хубаажа үгөөд. һүниин харуулшанда даалгаха.

Бэлшээриин ногооной хагдархада, сентябриин 25-һаа октябриин 1 хүрэтэр буруу, хашарагуудаа шахан таргалуулгада табиха шухала. Тиигээд тэдэнэйнгээ 370—400 килограммтай болоходонь. гүрэндэ тушааха байна.

Ажахы бүхэндэ үхэршэдтэ хэды шэнээн тэжээл гаргашалжа, малай шэгнүүр хэды килограммаар нэмээхэ талаар тодорхой даабари үгтэхэ байна. Тиигээд һара бүхэндэ үхэршэдэй мүрысөөнэй дүн гаргажа, хэды шэнээн тэжээлээр малаа хэр таргалуулааб гэжэ шалгажа байха шухала.

Х. ДОРЖИЕВ,
хони үсхэбэрилдэг совхозуудай трестын ахамад зоотехник.

ИНСПЕКТО[Р]

Ханна Васильевна Снетковагай һургуулида хүдэлжэ, ород хэлэ ба литература заадаг байхада, нэгэ шаби басаганиинь найруулга соогоо ингэжэ бэшээ бэлэй: «Табадахи классһаа эхилжэ, гэнтэ һургуулидаа, предмедтээ дуратай болошооб. Һургуули тээшэ намайе ямар нэгэн суранзанай татаһан шэнги байдаг. Мэнэ-мэнэ Ханна Васильевна орожо ерээд, бидэниие мэндэшэлээд, урихаанаар миһэлзэхэ гэжэ һанахадаа, баярладаһан хүрэдэг. Би тэрэниие тон һайшаадагби: маниие хараажа һүхирдэггүй, темеэ һайнаар ойлгуулдаг, ябадалыньшье, дуу гараха маягыньшье зохид. Би тэрээндэл адли багша болохо гэжэ шиидэнхэйб».

Ханна Васильевнагай ажабайдал тухай бодомжолходоо, шабиинь бэшэһэн мүрнүүдые дурдаагүйдөө аргамгүй байгаа. Юундэб гэхэдэ. энэ хүмнай ажабайдалда. хүүгэдтэ. хүнүүдтэ айхабтар дуратай. Иимэ шэнжэ шанар багша хүндэ тон хэрэгтэй бшуу. Шабинар гээшэ бидэниие хурсаар шүүмжэлэн шэртэдэг, багшанар тухайдаа һарюу үгэ хэлэхэгүй.

Ханна Васильевна олон жэлдэ һургуулида ном заагаад. һүүлдэнь арадай гэгээрэлэй инспекторээр хүдэлжэ эхилээ. Арбан табан жэлһээ үлүү инспектор ябахадаа, үнөөхил багшалһан зандааб гэжэ мэдэрдэг.

Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствэдэ Ханна Васильевнатай найман жэлдэ би хамта . хүдэлөөб. Тиихэдээ Ханна Васильевна ажалдаа бэрхэ, түргэн, ухаатай. һайхан сэдьхэлтэй хүн гэжэ ойлгооб. Тэрээнтэй хүдэлһэн хүндэ тон хүнгэн байдаг. Ямаршье бэрхэшээлтэй үедэ тэрээндэ найдажа, түшэглэжэ болохоор. Ямаршье даабариин үгтэхэдэ, саг соонь, эрхимээр дүүргэхэ гэжэ оролдодог.

Ханна Васильевна ажалша бүлэдэ түрэһэн, хүмүүжэһэн хүн. Бүлын бүхы гэшүүд ажалда дуратай гэжэ би һайн мэдэнэб.

1944 оной августын 19-дэ Хориин аймагай гэгээрэлэй таһагай зарлигаар Ханна Васильевна Ашангын эхин һургуулиин багшаар томилогдоһон байгаа. Дайнай боложо байһан тэрэ жэлдэ эдирхэн басаганай ээм дээрэ нилээн ехэ ашаан буугаа һааб даа. Һургуулидаа ажал ябуулхаһаа гадна, агитатороор хүдэлдэг һэн, уран һайханай бүлгэм эмхидхэжэ, концерт харуулдаг байгаа. Нэгэ үе һургуулияа даагшааршье хүдэлөө. Олоной урда лекци уншаха. Тэрэнэйнь түлөө нютагай хүн зон залуу багшые ехээр хүндэлдэг байгаа.

Ханна Васильевна хүдэлжэ байгаад, дээдэ һургуулида заочноор һуралсадаг һэн. 1952 ондо Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай ород хэлэнэй болон литературын таһаг дүүргэээ. 1954 ондо Снеткова Красно-партизанска долоон жэлэй һургуулиин директор болоо һэн. Директор болоходоо, урда мэтэ абьяастайгаар хүдэлжэ эхилээ. Бэлэдхэл һайнтай директорээ багшанарынь хүндэлдэг болоо.

Он жэлнүүдшье түргөөр үнгэрдэг һэн. Дээдэ һургуулитай шэнэ багшанар олоор нэмээ. Ханна Васильевна залуу багшанарта тон анхаралтайгаар хандадаг, тэдэнээ аха нүхэрэй ёһоор хүмүүжүүлэн һургадаг байгаа. Залуу багшанарта хэрэгтэй юумэн олон байдаг һааб даа. Тэдэниие байраар, түлеэ, уһаар хангаха гэхэ мэтэһээ эхилээд юун барагдахаб. Эгээл шухаланиинь гэхэдэ, залуу багшанарай хэшээлдэ орожо, тон үнэтэй һургаал заабари хэлэжэ үгэдэг һэн.

Һурагшадтаа һайн бэлэдхэл олгохо гэжэ эрмэлзэн, тэрэл зорилго бэелүүлхын түлөө тэмсэхыень багшанараа зоригжуулдаг байһан хадань, һайн амжалта удаангүй туйлагдаа. Түрүүшээр бүхы шабинарайнь 95 процент, удаань 100 процент хүрэтэр һуралсалдаа амжалта туйлаа.

Буряадай АССР-эй [Гэгээ]рэлэй министерствын [ин]пектор болоһон хойно [...] дөөгэй һургуулинуудта [...] ходоо, багшанарта, [...] чуудта, һургуулиин хү[тэлбэ]рилэгшэдтэ нилээн ехэ [ме]тодическа туһаламжа [...] жэ шададаг гэжэ би [...] лаа хүмби. Ханна Васи[льев]натай хөөрэлдэжэ [...] һонирхолтой. Юуб [...] тэрэ саг үргэлжэ өө[...] ухаан бодолые һори[...] даг хүн.

Инспектор байхаш[...] юм ааб даа. Хэншье [...] урогто ороод, һургаа[...] ри хэлэжэ ядахагүй [...] зарим нүхэд һанадаг. [...] рэмнай тиимэ бэшэ [...] Багша бүхэн өөрын [...] тай байха. Зариманий[...] лээр гомдохо, б[...] юумэнһээ баярлаха. [...] дөө, багшанарай урм[...] халангүй, харин зор[...] бадтэуулжа шадаха [...] инспекторэй илгарма [...] байха ёһотой бшуу.

Харин Ханна Васи[льевна] Снеткова—ёһотойл [...] тор хүн. Багшанар [...] үгэ бүхэндэ этигэдэ[...] лэ һанаһан юумэ[...] дэг байха юм. Ин[...] Снеткова багшанарай [...] мэрние шалгаха мүр[...] дээндэ этигэхэ, [...] ёһотой гэжэ бидэнэ[...] хэлэдэг һэн. Тэрэнь [...] гурим гэжэ би һана[...]

Ханна Васильевна[гай] [...] жэлдэ һайнаар арад[ай] [...] гэгээрэлэй зургаануудт[а] [...] дэлһые тэрэнэй шагн[...] гэршэлнэ. «Эсэгэ [...] хамгаалгын Агууе[хэ] [...] жэлнүүдтэ шэн зориг[...] лай түлөө» гэһэн [...] Буряадай АССР-эй В[ерхов]но Соведэй През[идиумэй] Хүндэлэлэй грамота, [...] дай гэгээрэлэй от[личник] гэһэн тэмдэг, Бу[ряадай] АССР-эй һургуулии[н] [...] та багша гэһэн хүнд[...] рэ зэргэ—иимэл да[...] пектор багшын габья[...]

И. АНГАРХА[...]
манай штат[...]
корреспон[...]

«ҺӨӨРГӨӨ ЗАЛУУ БОЛОО ҺАА...» ОЧЕРК

«ХҮРЬҺЭТЭ дэлхэйдэ хүн ...эжо түрэхэ гээшэ һайхан ...шал мүн» гэһэн мүрнүү... А. М. Горькиин «Хүнэй ...алгэ» гэжэ рассказ эхил... Эдэ үгэнүүдые ондоошо..., Совет орондо багшын ...эжэл хүндэтэй һайхан ту...ал мүн гэхээр бэшэ гү?

...ээн тухай Анна Василь...а Шестаковатай хөөрэл...эмни, тэрэ ингэжэ хэлээ...:

— Зүб лэ даа. Хэрбээ ямар ...эн эди шэдеэр наһанайн... эхиндэ бусадаг аргатай ...һан һаа, би хэдышье дахин ...агүй—багшын мэргэжэл ...эл лэ байха һэм.

...нгээд тэрэ ехэл хүхюу... энеэгээ бэлэй. Энеэхэ..., шарайнь бүришье ури... залуу болоһон шэнгеэр ...агдаа һэн.

АННА ВАСИЛЬЕВНА Крас...ска хизаарай Енисейскэ ...чилищи 1947 ондо дүүр..., Улаан-Үдэ эльгээгдэһэн ... Хоёр жэлдэ түмэр замай ...үүлида хүдэлөө. Удаань ...-Үдын 2-дохи һургуули... эхин классай багшаар то...доо һэн. Тэрэ гэһээр ... газартаа ото хүдэлнэ. Анна Васильевна Шестако...ай оролдосые һургуулиин ...бэрилэгшэд, арадай гэ...эй инспекторнууд обёо... Удангүй Анна Васильев... Арадай гэгээрэлэй отлич... гэһэн тэмдэгээр шагнаг... һэн.

...оршье ехэ эрдэмтэй болоо ... би мунхагби гэжэ хэлэхэ ...тэй байгты», гэжэ агуу... физиолог Иван Петрович ...ов залуушуулда хандажа ...һэн байдаг. Үнэхөөрөөшье, ... юумэ мэдэхэ болооб ... сэдьхэлээ ханашаһан лэ ... өөдөө бэшэ, харин уруу... «ургадаг» аабза. Зүгөөр ...ехэ эрдэмтын хэлээшээр, ...ол багые мэдэнэб, үшөөл ...аха хэрэгтэй гэжэ бэеэ ...түрдажа» ябадаг хүн һа... амардаггүй. Һураха гэ...эйлгосо имагтал партын ...а һуухые хэлэдэг бэшэ. ...н өөрынгөө мэргэжэлдэ ...тай шэнэ юумэ алдангүй ...ажа, ажалдаа хэрэглэжэ, ...ческа литература, жур... ходо уншажа ябахадаа, ... бодол баяжаха байна.

Анна Васильевна Шестако... тиимэ хүнүүдэй нэгэн. — Гэртэхи библиотекэнь ... баян,—гэжэ сугтаа хү... нэгэ багшань хэлээ... —Үгы ном гэжэ байха...

— Уншахын тула саг хэ... даа. Үдэр бүри хэшээл ... һүүлдэнь дэлгэрэнгы ... табяад, хүүгэдэйнгээ ...алгатаршни, орой бо.... Гэртэхи ажал гэжэ .... Теэд яахабши? Үе ...а таһархагүй гэжэ үргэ... һамшаан, энэ тэрэ юумэ ...тай болохо,—гэжэ Анна ...льевна хэлэдэг. Нээ..., хэшээлээ һайнаар ун... тула үдэр бүри тэ... һайнаар бодожо үзэхэ, ... шухала. Илангаяа ... программа тиимэ эрилтэ ... бшуу. Урдандаа зарим ...нар арбан жэлэй саа...һан түсэбөөрөө хэшээл ...дэг байһан юм. Зарим ...нь һэльбээ һаа һэльбэ... Анна Васильевнада тэрээн ... хэлэхэдэм, шаналан... ...һэд гээд:

— Би, юрэдөө, наһан соо... ...эжэ үзөөгүй хүм. Ню... ...алха гээшые тэсэдэг... Тиигэжэ хэнние мэхэл... байгааб? Өөрыгөө гү? ...дээ гү?...

... ЗААЛГАДАГ үхибүүдээ багшанар һурагшад, шабинар гэдэг зантай ааб даа. Харин Анна Васильевна **үхибүүд, үхибүүдни** гэдэг. Эхэ шэнгеэр тэдэнээ энхэржэ, эхэ шэнгеэр тэдэндээ хандажа байдаг хадань, шабинарынь эхынгээ ойро байһандал заримдаа загнадаг.

— Алдар! Вова! Анхаралтайгаар намайе шагнагтыл даа. Би нэгэ һонин юумэ хэлэхэеэ байнаб, — гэжэрхихэдэнь, гэдэргэ уруугаа харан, досоогоо «хорхой годигонуулан» һууһан тэршээхэн алдарнууд, вовонууд һэр-мэр гэлдээдхихэ. Багшань, нээрээ, тон һонёор ород хэлэнэй дүрим тухай гү, али математикын ээлжээтэ бодолго тухай хэлээдхихэ. Үхибүүд бодолгото боложо, ухаагаа гүйлгэжэ эхилхэдээ, тоомоо таһарха сүлөөгүй болошохо...

Һургуулиин эхилхэдэ, жэл бүри һурагшадынь багшадаа баглаа сэсэг тэбэреэр барюулжархидаг.

— Үхибүүд! Би эды олон баглааетнай даахагүйлби. Үхибүүд! Эдэнэйнгээ заримыень эгээл ехэ багшынгаа —Владимир Ильичэй хүшөөдэ табия. Заримыень улаан партизануудта абаашая. Эдээхэниие—Александр Матросовто. Зай гү?—гэжэ багшынгаа дурадхахада:

— Зай, зай,—гэлдэн, үхибүүд баяртайгаар зүбшөөдэг. 2-дохи һургуулиин пионерскэ дружина Александр Матросовой нэрэ зүүнхэй юм. Тиимэһээ гантиг шулуугаар хэһэн Матросовой дүрсэ һургуулиин вестибюль соо байдаг юм.

Багша үхибүүдтэеэ хүшөөнүүдтэ сэсэг табиха. Энэ хадаа багшын шабинартаа харуулһан жэшээ: олоһон юумэеэ гансаараа эдлэхэеэ оролдохо ёһогүй гэжэ ходо һургадаг ха юм.

БАГШЫН ҺАЙНДЭРЭЙ урдахана Анна Васильевнада ехэ олон амаршалга ерээ. Зариманиинь бэеэ олоһон ехэ хүнүүдэй гараар бэшэгдэһэн. Түрүүшынь шабинар амаршалаа гээшэ. Заримыень мүнөө үедэ өөрынь һургажа байһан 3-дахи «А» классайхид бэшээ. Өөрынгөө түхэл һаял оложо байһан гарнууд. Анхан үзэгһөө байтагай дэбтэрэй шугам онигожо, зурлаахайшье гаргажа шададаггүй байһан хөөрхэдэйнгөө сэдьхэлэй һайхан үгөөр багшаяа амаршалан, гоб гоёхон открытка дээрэ өөрынгөө гараар бэшэһыень харахадаа, ямар багшын сэдьхэл уярхагүйб даа! **«Хүндэтэ Анна Васильевна! Таниие Багшын һайндэрөөр амаршалаад, ажабайдалдатнай зол жаргал хүсөөд, ажалдатнай амжалта үрезнэб. Танай шаби...»** гэһэн үгэнүүдые уншажа һуухада, урматай бэшэ гү? Иимэ амаршалгын открыткануд яар ябта сугларанхай.

Зүб лэ даа. Багша 27 жэлдэ һургуули тээшэ гэшхэлнэ. Үшөөл олон жэлдэ гэшхэлхэ хэрэгтэй: пенсидэ гараха үды ха юм, залууханһаа багшалжа эхилһэн хадань иимэ олон жэл тоологдоно. Теэд пенсидэ яараһанайшье хэрэггүй бэшэ аал даа? Шабинарайнгаа баяраар баяр хэжэ, голхорходонь, адли голхоролсожо, заримдаа тэдээнтэеэ ана-мана тоосолдожо, хэшээлдээ бэлдэжэ, дэбтэр шалгажа, «амилха сүлөөгүй» ябахаһаа жаргалтай юумэн олдохогүй гэжэ һанагшаб гэһэншүүгээр Анна Васильевнагай хэлээшэ тон зүб...

Ц. ДОНДОГОИ.

МИНИИ ҺУРГАГША

1952 ондо Николай Бажеевичые Тоорын дунда һургуулиин директор болгожо эльгээбэ. Тэрэ һургуулиин материальна үндэһые һайжаруулхын тула директор горитой ажал ябуулаа. Урда тээнь һурагшад гурбан ээлжээндэ хэшээл хэхэ баатай болодог байгаа. Тиимэһээ Николай Бажеевич шэнэ һургуули оролдожо барюулаа һэн. Шэнэ һургуулиин баригдахалаар, һурагшад нэгэ ээлжээндэ һурадаг болобо. Багшанарай байха гэрнүүд баригдаа. Энэ мэтээр тоолохо болоо һаа, тэрэнэй хэһэн юумэн тон ехэ.

Дуратай багшаяа хүн наһаараа мартадаггүй. «Минии багша байһан хүн юм даа», — гэжэ һанаа амараар хэлэхэгүйш. Дуратай багшынгаа нэрые дурдахадаа, сэдьхэлшни хүдэлөөд абаха бшуу. Таняя байһан олон хүнэй нэрэ мартагдаха. Харин дуратай багшыншни нэрэ зүрхэн соошни хододоо ябахал.

Миниишье сэдьхэлдэ мартагдашагүй нэрэнүүд олон. Хани нүхэдэймни нэрэнүүд. Танил талануудайм нэрэнүүд.

Харин тэдэнэй дунда минии дуратай багшын нэрэ онсо һуури эзэлдэг. Тэрэ хадаа Николай Бажеевич Тармаев.

Николай Бажеевич Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ институт 1946 ондо дүүргэһэн. Тэрэнэй шэг шарайе яагаад зураглахаяа би мэдэнэгүйб. Бусад хүнүүдһээ юугээрээшье илгардаггүй шэнги. Эгээ түрүүн танилсахадаш, даншье даруу, хитүү шэнгеэр харагдаха.

Институт дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Н. Б. Тармаев Түнхэнэй аймагай Хэрэн һууринда багшалхаяа ошоһон байгаа. Комсомол ябаһан хүбүүн Түнхэниие холошоонгүй ошоһон байгаа гэжэ тэмдэглэхээр. Юундэб гэхэдэ, тэрэ үедэ Түнхэн хадаа холын нютаг гэжэ тоологдодог байһан. Нэгэ хэды соо юрын багшаар хүдэлөөд, Хэрэнэй дунда һургуулиин директор болоо. Һургуулида хүдэлжэ байхадаа, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг һэн.

Хүүгэдтэ угаа дуратай Николай Бажеевич шабинартаа шанга үгэ хэлэдэггүй. Теэд тэрэнэй үгэ бүхэн бидэндэ үнэтэйгөөр һанагдадаг һэн. Хэшээл дээрэнь һуухадаа, буурал түүхын балараһан зурагнуудаар алхалхаш. Үгышье һаа, уран зохёолой гү, али искусствын гоё һайханиие сэгнэжэ һурахаш.

Түнхэн нютагһаа дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд олоор ургажа гараа юм. Жэшээлбэл, Н. С. Шагдуров мүнөө багшынгаа хүдэлһэн Тоорын дунда һургуулиие толгойлжо ябана. В. Б. Саганов хүдөө ажахын институт эрхимээр дүүргээд, хүтэлбэрилхы тушаалтай ябаһанаа, мүнөө ниитын эрдэмэй академидэ һурахаяа ошоо. Б. Н. Нимаев, Л. Т. Борхонов болон бусад олон нүхэд дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэд болонхой. Тэдэнэр булта Н. Б. Тармаевай шабинар.

Коммунист Н. Б. Тармаев 1967 онһоо Улаан-Үдын аймагай Сотниковско найман жэлэй һургуулиин директорээр хүдэлнэ. Богонихон болзор соо тэрэ һургуулиин материальна үндэһые һайжаруулжа шадаа. Гадна пропагандистаар хүдэлжэ, олониитын дунда марксизм-ленинизмын сурталые дэлгэрүүлнэ.

К. ГАБАЕВ,
манай штатнабэшэ корр.

ХҮГЖЭМЭЙ ҺУРГУУЛИ

Хүүгэдэй хүгжэмэй 4-дэхи һургуули нээгдэһээр долоон жэл болоо. Түрүүшын жэлдэ баянай болон фортепьянын хоёр таһагта үсөөхэн шабинарые дүрбэн багша һургадаг һэн. Харин мүнөө тэндэ 30 багша 250 хүүгэдые аккордеон, скрипкэ, виолончель, фортепьяно, баян дээрэ наадуулжа һургана.

Хүгжэмэй 4-дэхи һургуулида ахамад болон бага классай һурагшадай хоорнууд эмхидхэгдэнхэй, баянистнуудай ба камерна оркестрын ансамбльнууд бии.

Тэндэ бэрхэ багшанар олон. Илангаяа Г. Б. Иноземцева, Л. И. Попова, В. Л. Сухих, Н. О. Метропольская болон бусадые тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүбшэргэйтэ инструментнүүдэй оркестр ээлжээтэ наадандаа бэлдэжэ байна.

Н. ЕФИМОВЭЙ фототекст.

Германиин Демократическа Республикын 25 жэлэй ой

БАЙГУУЛХЫ ЗАМАЙ АЛХАМУУД

1949 оной октябриин 7-до манай арадай түүхэдэ шэнэ хуудаһан нээгдэжэ. Германиин Демократическа Республикын байгуулагдаһан тухай соносхогдоһон юм.

Тиигэжэ Европын түбтэ эб найрамдалай ба социализмын гүрэн, немец газар дээрэ хүдэлмэришэн-таряашанай энхэ түрүүшын гүрэн бии болоо һэн. Хэдэн арбан жэлэй туршада Германиин хүдэлмэришэн ангиин хэһэн тэмсэлэй уг зорилго бэелүүлэгдэһэн байгаа. Энэ үйлэ хэрэг хадаа дэлхэйн хоёрдохи дайнда Советскэ Союзай түүхэтэ илалта туйлаһанай ашаар бэелхэ арга нүхэсэлтэй болоһон гээшэ. Советскэ Союз Гитлерэй фашизмые үй бута сохижо, өөрынгөө сүлөөлхы үүргые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн байна. Германиин Демократическа Республикын эрхэтэд совет арадай баатаршалгые үндэрөөр сэгнэжэ, бүхэдэлхэйн түүхэтэ энэ илалтын түлөө ами наһаяа үгэһэн совет хүнүүдэй хүшөөнүүдые нангинаар харууһалжа байдаг.

Түүхэдэ тохёолдоһон үйлэ хэрэгые манай орондохи революционно хэрэгтэ ашатай туһатайгаар ашаглаха ябадалда совет коммунистнууд бидэндэ туһалһан байха юм. ГДР-эй оршон мандалга ба хүгжэн бэхижэжэ байһан ушар хадаа хүдэлмэришэн ангиин таряашадтай хамта буржуазие илаад байһанай гэршэ мүн, энэ хадаа социалис революциин илалта, хуушан сагай бусалтагүй ошолго ба ерээдүйн илалта мүн.

Энэ жэлэй июль һарада үнгэргэгдэһэн СЕПГ-гэй ЦК-гай XII пленум дээрэ СЕПГ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Эрих Хонеккер манай ороной хорин табан жэл соо хүгжэн һалбаржа байһанай үрэ дүнгүүдые мартагдашагүйгөөр согсолон харуулаа. Тэрэ ингэжэ хэлээ һэн: «Мүнөөдэр манай ажабайдал бата найдамтай социалис үндэһэ һуури дээрэ хүгжөөгдэжэ байна. Социалис гүрэнэймнай засаг бэхижэнхэй. Социалис демократимнай саг үргэлжэ хүгжөөгдэнэ. Манай хүгжөөгдэнги промышленность ба мүнөөнэй хүдөө ажахымнай туйлалтанууд ниитын ажабайдалай бусад һалбаринуудай амжалтануудтал адли түсэбэй ёһоор хүгжөөгдэдэг социалис экономикымнай хүсэ шадалай бодото гэршэ болоно. Манай х ү д э л м э р и ш э н, таряашанай гүрэнэй эрдэм наука уласхоорондын мэдээжэ байдалда гараа. Һуралсалай үрэ ехэтэй гурим залуу үетэндэ һайн бэлэдхэл үгэнэ. Социалис соёл культура ба искусство хүнүүдэй ажабайдалда гүнзэгыгөөр нүлөөлнэ. Манай республикын эрхэтэдэй үйлэ хэрэг ба ухаан бодол хүдэлмэришэн ангиин хараа бодолоор, социалис гүрэнүүдэй хани нүхэсэлтэймнай таһаршагүй нэгэ байһанаар улам ехээр тодорхойлогдоно».

Мүнөө үедэ ГДР-эй национальна доход 1949 онойхиһоо зургаа дахин дээгүүр болонхой. Оронноймнай промышленность һара хахад соо 1949 ондо үйлэдбэрилэгдэһэн хэмжээнэй зэргэ продукци гаргана. Хорин табан жэлэй саада тээхи үеынхитэй сасуулбал, мүнөө капитальна барилгада һомологдоһон мүнгэ зоеримнай аяар 12 дахин ехэ, арадайнгаа ажахыда гол хэрэгсэлэй хоёр дахин ехэ фондтой болонхойбди.

Манай хүдөө ажахы бүтээсэ ехэтэй һалбари болон хүгжөөгдөө. ГДР-эй байгуулагдаһан жэлдэ хэрбээ нэгэ таряашан хүдөө ажахын продуктаар оройдоо зургаан хүниие хангадаг байгаа һаа, мүнөө хорин найман хүниие хангана. 1949 ондо орон доторнай ороохо тарянай нэгэ гектарай дунда зэргын ургаса 19,7 центнер һаа, 1973 ондо 35,9 центнер болоо. Малаймнай тоо толгой хоёр дахин олошороо, мяха үйлэдбэрилгэ — зургаа дахин дээшэлээ.

Худалдаа наймаанаймнай хэмжээн горитой ехээр дээшэлээ. Хэрбээ 1949 ондо 2,7 миллиард марк байбал, 1973 ондо 53,5 миллиард маркда хүрөө. Правительствануудай батлаһан удаан болзоройдоговорнуудай үндэһөөр ГДР худалдаа наймаанай талаар СССР-тэй, мүн социалис бусад оронуудтай экономическа ехэ харилсаа холбоотой юм. Гадаадын худалдаа наймаанай дүрбэнэй гурбан хуби социалис оронуудтай хэгдэнэ. 1971—1975 онуудта СССР-тэй баталагдаһан худалдаа наймаанай договорой ёһоор 100 миллиардһаа дээшэ маркын эд бараан андалдагдахаар хараалагданхай. ГДР-эй экономикын хүгжэлтын ерээдүй СЭВ-эй талаар тусхай шэглэлтэй ба хамжан туһалалсалгые хүгжөөлгэтэй, социалис экономикын нэгэдэлэй хүгжэлтэтэй нягта холбоотой.

1971 оной июньдэ үнгэргэгдэһэн СЕПГ-гэй VIII съезд социалис байгуулалтын шэнэ шата — хүсэн түгэс социалис общество байгуулгын шата соносхоһон байна. VIII съездын табиһан энэ зорилго бэелүүлэгдэе гэжэ мүнөө бидэнэр гүйсэд этигэлтэйгээр мэдүүлхэ байнабди. Гэхэтэй хамта, гол шухала һалбаринуудай талаар даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэнхэй. КПСС-эй дүй дүршэлдэ түшэглэн, хүн зоной гоо материальна ба культурна ажабайдалай хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ политикаяа амжалтатайгаар бэелүүлнэбди.

1971-һээ 1973 он хүрэтэр национальна доходнай 16,5 процентээр, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ — 16,2 процентээр дээшэлэнхэй. Ажалшадай ажалай түлөөһэн, нэн түрүүн бага салин абагшадайхи ехэ болгогдоо. Тэрэшэлэн пенси дээшэлүүлэгдээ. 1970 онойхитой сасуулбал, 1973 ондо пенсиин түлбэридэ 3,2 миллиард марк ехээр гаргашалагдаа. Залуушуулые хүмүүжүүлхэ, олон үхибүүдтэй бүлэнүүдтэ тэдхэмжэ хүргэхэ асуудалнуудые шиидхэлтээр ехэ юумэн хэгдэһэн байна.

ГДР-тэ байрын гэрнүүдые бариха хэрэгтэ айхабтар ехэ анхарал хандуулагдана. 1971 онһоо хойшо республикымнай ажалшад 400 мянганһаа дээшэ шэнэ байрада ороо. Ингэжэ 1.200.000 эрхэтэдэй байра байдал һайжаруулагдаа. 1976-һаа 1990 он болотор үшөө гурба миллион шахуу шэнэ байра бариха.

Мүнөөдэрэй ГДР Советскэ Союзтай, социалис бусад оронуудтай бата бэхи хани нүхэсэл, эб найрамдалда дуратай политика, экономико таарyy зохидоор хүгжөөлгэ, социальна найдал, эрхэтэдэй соёл гэгээрэлэй үндэр хэмжээн мүн. Социализмын уг зорилгодо түшэглэн, Германиин Демократическа Республикын ажалшад туйлаһанаараа һанаагаа амарангүй, бүри ехэ зорилгонуудые өөһэдынгөө үмэнэ табина.

Герхард ШЮРЕР,
СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо, ГДР-эй гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ.

Дрезденэй «Саксенверк» заводой 10 хүдэлмэришэд «Электросила» заводой цехүүдтэ хүдэлжэ захалба. Тэдэнэр Ленинградай хүдэлмэришэдэй дунда бүхэли һара соо хүдэлхэ юм. Анда хотынгоо хүдэлмэришэдые электросилынхид гурбадахияа угтан абаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: немец хүдэлмэришэд слесарь-хабсаргагшад Петер Цилль (зүүн гарһаа), Рольф Маркетсмюллер гэгшэд экскаваторнуудай двигательнүүдые хабсаргажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ГАВАНА

ЭРДЭМ НАУКА—ЭХЭ ОРОНОЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

Мэргэжэл шадабаритай кадрнуудые бэлдэлгэ, ороной арадай ажахыда шухала удха шанартай научна туршалгануудые хэлгэ хадаа Кубын эрдэм наукын шэнжэлгэнүүдэй национальна түбэй гол зорилгонууд болоно.

Манай түб 1965 ондо эмхидхэгдээ һэн гэжэ научна энэ эмхи зургаанай генеральна директор Вильфредо Торрес ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэбэ. Бүхы юумэн шэнээр эхилэгдэһэн байгаа: шухала хэрэгтэй эрдэмтэдэй оройдоол 50 процентнь манайда бии байгаа, мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүд дуталдаа.

Кубын ниислэл хото шадархи үзэсхэлэн һайхан районуудай нэгэн — Кубанаканедахи түбэй ехэ байшан соо мянга шахуу эрдэмтэд, мэргэжэлтэд хүдэлнэ. Түбэй хүдэлмэрилэгшэдэй дундуур наһан 28 жэл юм.

Энэ түбтэ химиин, хүдөө ажахын, биомедицинын асуудалнуудаар шэнжэлгэнүүд хэгдэнэ. Лабораторинууд мүнөөнэй шухала хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаа. Нёдондо жэл манай түбэй хүдэлмэрилэгшэд 600 шахуу хүдэлмэри национальна ба уласхоорондын научна хуралдаануудта табиһан гэхэ гү, али тунхаглуулһан байна гээд түбэй генеральна директор мэдээсээ. Эмхи зургаанай эмхидхэгдэн байгуулагдаһанһаа хойшо университет дүүргэһэн 400 гаран хүн эндэ бэлэдхэл гараһан байна.

Кубын экономико хүгжөөлгэдэ шухала удха шанартай научна шэнжэлгэнүүд энэ түбтэ хэгдэхэ юм гээд Вильфредо Торрес үгынгөө түгэсхэлдэ тэмдэглээ.

ПАРИЖ

Һуури табигдаба

ТАСС

Хоёр жэлэй үнгэрхэдэ Парижай Ланн гэжэ бульварта Францидахи СССР-эй посольствын байшан баригдаха юм. СССР-эй шэнэ посольствын байшангай һуури табилгын баяр ёһолол октябриин 1-дэ болобо. Франциин Национальна суглаанай түрүүлэгшэ Э. Фор, СССР-эй граждан авиациин министр, авиациин маршал Б. П. Бугаев, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Н. П. Фирюбин, СССР-һээ Францида байдаг элшэн сайд С. В. Червоненко, Франциин МИД-эй генеральна секретарь Ж. де Курсель, Франциин тусхай албан зургаануудай, олониитын түлөөлэгшэд энэ баяр ёһололдо хабаадаһан байна.

ИСЛАМБАД

Түлөөһэгүй һуралсал

ТАСС

Пенджаб провинциин гүрэнэй һургуулинуудай аха классуудта түлөөһэгүй һуралсал бэелүүлэгдэжэ эхилээ. 1972 ондо Пакистанай правительствын гэгээрэлэй асуудалаар соносхоһон реформотой зохилдуулан, иимэ шиидхэбэри гаргагдаа. Нэгэ жэлэй урда тээ орон доторхи энгэй олонхи һургуулинууд гүрэнэй мэдэлдэ оруулагдаһан, эхин классуудта түлөөһэгүй һуралсал эмхидхэгдэжэ эхилһэн юм.

Пакистанай премьер-министр З. А. Бхуттын мэдүүлһэнэй ёһоор, гэгээрэлэй асуудалаар правительствын баримталдаг политикань эрдэм шудалха арга бүхы хүн зондо, түбхын түрүүн хүдэлмэришэд ба таряашадта олгохо зорилготой.

ДЖАКАРТА

Багшанарые бэлдэнэ

ТАСС

Олониитын эрилтээр ороной социальна гол шухала асуудалнуудай нэгые арадай гэгээрэл үндэһөөрнь һайжаруулха хэмжээнүүдые Индонезиин правительство абажа байна. Энэ жэлэй дүүрэтэр орон дотор эхин һургуулиин 6 мянган байшан нэмэжэ бариха тухай шиидхэбэри Министрнүүдэй кабинет тусхай заседани дээрээ абаа. Ойрын хоёр жэлэй туршда соо Гэгээрэлэй ба соёлой министерство эхин һургуулинуудта зааха 400 мянга шахуу багшанарые бэлдэхээр түсэблэнэ. Энээнэй тула бэлэдхэлэй 500 түб эмхидхэгдээ.

БЕРЛИН

ХАМТЫН ҺАЙНДЭР

ТАСС

...Республикынгаа тогтоогдоһоор 25 жэлэй ойе ГДР-эй ...д зон баярай оршон байдалда, үргэнөөр тэмдэглэхэ бэлэдхэл хэжэ байна. Ороной ...дууд, хүдөө нютагууд ...айндэрэйхеэр шэмэглэгдэн.... Эндэхи ажалшад социалис байгуулалтын хэрэгтэ ...оройнгоо туйлаһан ехэ ... илалтануудаар, ГДР-эй ...дын политикын амжалтануудаар омогорхоно.

Советскэ Союзтай, аха ... бусад оронуудтай дайлалхы хани нэгэдэлтэй байһал, урдахи ехэ зорилгонуу... шиидхэжэ шадахабди гээд хүн бүхэн мэдэнэ гэжэ «Нойес Дойчланд» газетэ түрүү бэшэг дотороо тэмдэглэнэ. Алдарта ойн үдэрнүүдтэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежнев республикын айлшан боложо ерэхээ байһантайнь дашарамдуулан, ГДР-тэ хаа хаанагүй ехэ баярай оршон байдал дэлгэрэнхэй. ГДР-эй 25 жэлэй ой хадаа социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай, бүхы дэлхэй дээрэхи түрүү үзэл бодолтой хүнүүдэй хамгын һайндэр болоно гэжэ Л. И. Брежнев хэлэһэн байна.

РИМ

Италиин правительство тушаалһаа бууба

ТАСС

Италиин Министрнүүдэй Соведэй заседани октябриин ...ай үдэшэ болоод, М. Румо...рай толгойлдог правительствын тушаалһаа бууха тухай шиидхэбэри баталаа. Правительствада ороһон партинуудай хоорондохи арсалдаанай ехээр һужарһанһаа уламжалан, эндэхи правительство тушаалһаа бууха баатай болобо.

ХИЛЫН саанаа

УЛААН-БААТАР

Үбһэ хуряалга дүүрэжэ байна

ТАСС

Арадай Монгол орондо жэлэй гол шухала хүдэлмэри — үбһэ хуряалга дүүрэжэ байна. Республика дотор 760 мянган тонно үбһэн бэлдэгдээ. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ 5—6 процентээр ехэ.

Ниитын адууһа малай тоо толгойе олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ шухала нүхэсэлнүүдэй нэгэн — адууһа малда элбэг хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлдэхэ хэрэгтэ орон дотор ехэ анхарал хандуулагдана. Малай тэжээл промышленна аргаар бэлдэхэ хэрэгые һайжаруулха, үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие оньһожоруулха тодорхой хэмжээнүүдые МНР-эй парти, правительство абана.

Советскэ Союзай туһаламжаар Арадай Монголдо холимог тэжээл бэлдэхэ заводууд баригдана, тэжээл буйлуулан болбосоруулха ажахынууд эмхидхэгдэнэ. Энэ түсэбтэ табан жэлдэ урда табан жэлэйхиһээ 1,4 дахин ехэ тэжээл бэлдэгдэхээр хараалагдана.

ЛИССАБОН

Хархис этэгээдүүдэй хорото ябуулганууд элирүүлэгдээ

ТАСС

«Дуугай олонхиин» манифестаци гэдэгэй бэлэдхэлдэ хабаадаһан баруунай хархис партинуудай байрануудта нэгэжүүл хэхэдэ, сэрэгэй элдэб материалнуудай, буу зэбсэгүүдэй, һүйдхэл хэхые уряалһан ном дэбтэрнүүдэй олдоһон тухай олон материал ба фото-зурагууд эндэхи газетэнүүдтэ тунхаглагдаа. Хэдэ мянган хүнүүдые зэбсэглэхээр ноосэ буу зэбсэгүүд прогрессэй ба либеральна партинуудай штаб-байранууд дотор олдоһон байна.

Тэрээнһээ гадна, хэлхеэ холбооной, типографиин түхеэрэлгэнүүд, телетайпууд, зураг олон болгодог хэрэгсэлнүүд мүн тэндэһээ олдоо.

Ороной президент Ф. Кошта Гомеш, премьер министр Васку Гонсалвиш арминин дээдэ тушаалта бүлэг офицернүүдтэй хамта зүблөө хэжэ, Национальна абаралгын соведэй дүрбэн шэнэ гэшүүниие һунгаха тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

НИКОЗИ

Макариосай мэдүүлгэ

ТАСС

Кипрэй президент Макариосай Нью-Йоркдо мэдүүлгэ эндэ тунхаглагдаа. Конституциин үндэһөөр президентын уялга дүүргэжэ байһан Г. Клиридисые бүрин дэмжэхыень киприэт арадые уряалба. Клиридисэй зорилго бэрхэтэй, тон харюусалгатай байна гэжэ Макариос тэмдэглэнэ.

Кипртэ хабаатай асуудалай ООН-до зүбшэлэгдэһэнэй һүүлээр лэ Кипртэ бусаха сагаа тодорхойлхоб гэжэ Макариос мэдүүлээ.

БРЮССЕЛЬ

Оршон тойронхи байгаалиие бузарлахагүй

ТАСС

Промышленна үлэгдэлнүүдээр гол мүрэнүүдые, агаар бузарлалгые буруушаалгын демонстраци Бельгиин Виртон хотодо үнгэргэгдэбэ. 1.500 гаран хүн энээндэ хабаадаа. Демонстрантнууд Бельгиин эртэ урдын энэ хотын үйлсэ гудамжануудаар үнгэрхэдөө, оршон тойронхи байгаали сахин хамгаалхые уряалһан транспарантнуудые барижа ябаһан байна.

САЯАНҺАА ВИТИМ ХҮРЭТЭР

БАМ ТОННЕЛИИН МАЛТАГДАХА НЮТАГТА

Багдаринай экспедициин Витимэй геологическа бэдэрэлгэ хэдэг партиин коллектив ерээдүйн Байгал-Амарай түмэр замай магистралиин арбаң табаң километр болохо эгээн ута тоннелиин малтагдаха участогай газарай хүрьһэ шэнжэлэн үзэнэ. Республикын ниислэл хотоһоо энэ участогта хүрэжэ ошохын тула ута зам гаталха хэрэгтэй. Багдарин хүрэтэр самолёдоор ниидээд, тэндэһээ саашаа Урда-Муйска дабаа дабажа, Муйска нуга талада буухат. Һүүлээрнь Муй голые үгсэн вертолёдоор ниидэжэ, Хойто-Муйска дабаанда хүрэжэ ерэхэдэтнай, Эрхүүгэй политехническэ институт һаяхан дүүргэһэн Юрий Акинфеевэй хүтэлбэрилдэг үрэмдэгшэдэй бригадын гэшүүдэй байра халуун уһатай булагай эрье зубшан тэбхын харагдаха. Мүнөө дээрээ үрэмдэгшэд майхангуудта байрлана. Шэнэ модоор бариһан гэрнүүд һаянһайл бодожо эхилээ.

«Горячий ключ» гэжэ участогай геологууд энэ дабаае тойруулан, олон тоото нүхэнүүдые үрэмдэжэ байна. Юуб гэхэдэ, эгээн ута тоннель тэрэнние һэтэ гараха байна бшуу. БАМ-ай түрүүшын зүргэ гаргагшад габшагай һайнаар ажаллажа эхилбэ. СССР-эй Геологиин министерствээр баталагдаһан үрэмдэлгын хүдэлмэриин график бэлзорһоо нэгэ һараар урид дүүргэгдэө. Үрэмдэгшэдэй бригадануудай хүдэлмэришэд халаанайнгаа даабарииe хододоо үлүүлэн дүүргэнэ.

Тоннельнэ участогай геологическа орёо нүхэ малтахын тулада үрэмдэгшын баян дүй дүршэлтэй байха хэрэгтэй. Үнинэй хүдэлдэг, дүршэлтэй үрэмдэгшэд В. Жерлов, А. Плеханов, Д. Васильев гэгшэдһээ гадна, залуушуул А. Дойкин, В. Камышов, В. Яковлев, Г. Сучков гэгшэд энэ орёо хүдэлмэриие амжалтатайгаар бэелүүлнэ.

Эбтэй эетэй коллектив эндэ ажаллана гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Үрэмдэгшэдэй олонхидынь хоёр-гурбан мэргэжэл шудаланхай. Үрэмдэгшын туһалагша М. Климин жолоошониие һэлгэжэ шадаха. Тиихэдэ модошо дархан И. Ситников радистын, пекариин, бульдозеристын мэргэжэлтэй, А. Чирков вездеход жолоодохо үнэмшэлгэтэй байха юм.

Эдэ хүнүүд энээнэй урда тээ энэл нютагтаа хүдэлһэн байна. Тэдэнэр Хойто-Муйн дабаанай баян хэбтэшэ — хризотил-асбест бэдэрэн олохо хүдэлмэридэ хабаадалсаа. Энэ хэбтэшын олдоһон газар «Молодёжный» гэжэ нэрлэгдэһэн байха юм. Харин мүнөө энэ коллектив үе сагай асари ехэ барилгада — Байгал-Амарай түмэр харгы гаргалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Хүлтэ хүнэй ябаагүй газарнуудта, үндэр шобхо хада хабсагайнуудта шэнжэлэлгын түрүүшын нүхэнүүд малтагдаа. Тэдэнэрэй урда шэнэ зорилгонууд габигданхай. Арбан табаң километр утатай топнелиин проект табигшадай гуйлтаар, 1975 ондо 4.200 погонно метр хэмжээтэй нүхэнүүд малтагдахаар хараалагдана. Мүнөө малтагдаһанда орходоо зарим нүхэнүүдынь бүришье орёо байха болоно. Проектнэ гүнзэгынь 550 метртэ хүрэхэ юм. Энэнь мүнөө малтагдаһан нүхэнһөө 200—250 метрээр гүнзэгы байхаар хараалагдана.

П. КАЗАРИНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Геологуудай байрлаһан нютаг.

2. Үрэмдэгшэ А. Дойкин (зүүн гарһаа), тэрэнэй туһалагша В. Камышов. Тэдэнэр халаан бүхэнэйнгөө даабарине хододоо үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай.

И. ЯХНОГОЙ фото.

БАЙГАЛАЙ ШЭМЭГ— НАЦИОНАЛЬНА ПАРК

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет Байгал далайн эрьедэ бии болгогдохо ороной национальна паркын проект баталба. Энэ парк ерээдүйдэ ямар болохоб?

Байгал далай — Сибириин томогорхол юм. Энэмнай дэлхэй дээрэхи тунгалаг арюун уһатай, эгээн гүнзэгы нуур болоно бшуу. Гоё һайхан байгаалитай нютаг гэжэ хэлэбэл, алдуу болохогүй. Зүб даа, гэрэл шэнги тунгалаг уһатай энэ нуурые тойрон, тобхойһон хада хабсагайнууд, ногоон торгон тэрлиг хэдэрһэн ой модон ямар һайханаар үзэгдэдэг гээшэб! Тиимэһээ жэлһээ жэлдэ аяншалагшадай тоо олошорно. Гансахан энэ зун 100 мянга шахуу хүн айлшалан ерээ.

Байгалай байгаали дабтагдашагүй гайхамшагта һайхан юм. Энэнь хараада абтагдажа, удха шанараарзэ тон шухала парк эндэ бии болгогдохоор шиидхэгдэһэн байгаа. Проект зохёохын тулада Ленинградай «Ленгипрогор» гэжэ институдай мэргэжэлтэд уригдаһан юм. Барилга болон архитектурын хэрэгүүдэй талаар управлениин начальнигай орлогшо Василий Давыдович Черченкотэй сугтаа гэрэл-зурагтай зузаан дэбтэр харанабди.

Чивыркуйска тохойдо национальна парк байгуулагдахаар шиидхэгдээ. Энэ нютагые шэлэн абалга гэнтын ушар бэшэ юм. Гоё һайхан байгаалияраа холуур суурхаһан Байгал далайн байгаали эндэ нэгэшье дахин айлшалһан хүнэй нюдэндэ үльгэр онтохоной орон мэтээр үзэгдэдэг. Тиихэдэ Чивыркуйска тохой эгээл гоё, һайхан булан болоно. Энэ онсо өөрын байгаалитай, илгарма һайхан нютаг юм.

Энэ дэбтэрэй хуудаһануудые анхаралтайгаар иран харахадаа, ингэжэ уншанабди.

«Парк 200 мянган гектар газар эзэлхэ. Энэнь хүхэ ногоон ой модон, далайн эрьедэхи элһэтэй газар үндэр шобхо хада хабсагай, гүн гүнзэгы уһатай тохой болоно. Эдэ бүгэдэ — байгаалиин шэмэг гэрэл зураг дээрэ буулгагданхай.

— Эгээл энээхэн газарта мүнөө үеын хэдэн гостиницануудай байшан бодхоогдохо, аяншалгын баазанууд байгуулагдаха, — гэжэ Черненко хөөрэнэ.

Һүүлээрнь ерээдүйн пристаниин проект тэрэ харуулба. Зунай сагта паркын айлшад эндэһээ теплоходуудта, катернуудта һуужа, Байгал далай соогуур аяншалха байна. Үбэлэй сагта аяншалагшад нохой, оро хүллэһэн шаргада һуугаад ой тайга, үндэр шобхо хада уулануудые дабан хүбэн сагаан саһан дээгүүр һолжорон сэнгэхэ аргатай байха.

Энэ национальна паркда нэгэ доро 8.000 хүн амаржа болоно. Энээниие тайлбарилан хэлэбэл иимэ: мянгаад шахуу хүн теплоходоор ябажа байгаад амарха. Гол баазадань 6.000 хүн байрлаха, тиихэдэ Ехэ-Чивыркуй тосхондо мянга шахуу айлшад байха болоно.

— Энэ тоо, баримтые проект табидаг эгээн дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэд тооложо үзөө. Энэ паркда амарагшадай сэнгэхэ байра байхаһаа гадна, научна удха шанартай газар болохо юм. Ургамалай болон амитанай аймагые шэнжэлэн үзэхэ хүдэлмэри эндэ хэгдэхэ, — гэжэ Василий Давыдович тайлбарилан хэлэнэ.

Байгал далайн байгаалиин национальна парк арбадахи табан жэлдэ байгуулагдажа эхилхэ юм.

Ю. ГУРЫЛЕВ.

Улаан-Үдын аймагай Тарбагатайн кондитерска фабрикын хүдэлмэришэд түсэбгэ табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ ажалдаа амжалта туйлан хүдэлжэ байнхай. Энэ фабрикын ирис хэдэг цехэй бригада илангаяа шалгарна. Манай штатнабэшэ фотокорреспондент З. Веснинагай зураг дээрэ ирисэй цехэй бригадын гэшүүд (зүүн гарһаа) Евдокия Афиногеновна Соболева, Августа Иннокентьевна Попова, цехэй бригадир Надежда Степановна Чебунина гэгшэдые ажалдаа байхыень харанат.

ШЭНЭ БАЙРАДА

Яруунын аймагай библиотекын номой жаса баян юм. Уран һайханай, политическэ, хүдөө ажахын гэхэ мэтэ 15 мянга гаран эндэ бии гэжэ тоологдоно. Үдэртөө 600 уншагшад библиотекэ ерэжэ байдаг. Эдэнэр хүдэлмэришэд, алба хаагшад, һурагшад болоно. Тэдэнэрһээ гадна, Үхэр, Наридха, Хэргэндэ гэжэ нютагуудта ажаһуудаг малшад, таряашад Гарамай, Түлдэнэй загаһашад, Яндалын геологууд библиотекын номой жаса хэрэглэжэ байдаг. Юуб гэхэдэ, эндэ нүүдэл библиотекэ эмхидхэгдэнхэй юм. Автоклуб эдэ нютагуудта ходо айлшалжа, номуудые һэлгэжэ байдаг.

Һаяхан библиотекэ шэнэ байрада нүүбэ. Анхандаа заахан, уйтан гэртэ байдаг һэн. Мүнөө аймагай соёлой байшангай уужам һаруул гэр библиотекын мэдэлдэ үгтэбэ. Ингэжэ уншалгын таатай зохид залтай, шэнэ мебельтэй болобо. Уншагшадые һайнаар хангажа байха номой тагууд табигдаа. Мүн номой жаса хадаглаха таһалга түхеэрэгдэбэ.

В. БАЙБОРОДИН.

ХЯАГТЫН МУЗЕЙДЭ

ХЭБЛЭЛДЭ БЭЛДЭГДЭНЭ

«Байгал шадарай ургамалнууд» гэһэн зохёол хизаар ороноо шэнжэлхэ Хяагтын музей хэблэлдэ бэлдэжэ эхилбэ. Ленинградай ботаникын институдай эрдэмтэ-хүдэлмэрилэгшэд Байгал шадар ургадаг ургамалнууд тухай материал суглуулжа, хэблэлдэ бэлдэһэн байна. Тус бүлэгые дурсагдагша институдай профессор Грубов хүтэлбэрилнэ.

«Байгал» шадар ургадаг ургамалнууд» гэһэн түрүүшын суглуулбари 1929 ондо Хяагтын музей гаргаһан юм.

ҺАЙНДЭРТӨӨ БЭЛДЭНЭ

Монголой Арадай Республикада хизаар ороноо шэнжэлхэ музейн байгуулагдаһаар 50 жэлэй ой ноябрь һарада тэмдэглэгдэхэнь. Энэ хадаа Азида эгээл томо музейнүүдэй нэгэн болоно.

Мүнөө аха дүү Монгол орондо 30-аад музей тоологдодог. МНР-эй музейн хүдэлмэрилэгшэд һайндэртөө бэлдэхэ зуураа, орон соогуураа нүүдэл выставкэ эмхидхэжэ захаланхай.

Манай республикын Соёлой министерство аха дүү ороной музейн һайндэртэ 3500 хэһэг тусхай значогуудые бэлэг болгон барюулхаар бэлдэһэн байна. Москвагай «Ород арадай бэлэгүүд» гэһэн фабрикада хэгдэһэн эдэ значогууд һаяар Улаан-Баатар хото эльгээгдэхэнь.

Р. ТУГУТОВ.

МАЛ АЖАЛАЙ МАСТЕРНУУД

Калининай нэрэмжэтэ совхоздо ниитын мал ажалда удаан саг соо хүдэлжэ, дүршэл ехэтэй болоһон хүнүүд олон юм. Республикын совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэлэй шиидхэбэриин ёһоор, энэ ажахын арбан һаалишанда «Мал ажалай I, II классай мастер» гэһэн нэрэ зэргэ һаяхан олгогдобо. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада һү һаалияа 10—35 процентээр дээшэлүүлһэн һаалишадта тиимэ нэрэ соло олгогдоһон байна.

Совхозой Вахмистровска фермын һаалишан Галина Гавриловна Лаптева «Мал ажалай 1-дэхи классай мастер» гэһэн нэрэ зэргэтэй болоо. Энэ нүхэр, 1973 ондо үнеэн бүриһөө 2851 килограмм һү абажа, 1971—1973 онуудта һү һаалияа 425 килограммаар дээшэлүүлһэн байгаа.

Ажахын бэрхэ һаалишад Е. И. Павлов, И. Л. Трофимова, В. Н. Орлова, Е. М. Казазаева, Л. П. Павлова болон бусадта «Мал ажалай 2-дохи классай мастер» гэһэн нэрэ соло олгогдоһон байна. Хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн түрүү һаалишадай һара бүриин салин дээрэ нэмэлтэ түлбэри түлэгдэжэ байха юм.

Манай корр.

Улаан-Үдын аймаг.

ОКТЯБРЬ ҺАРА

Алтан намарай тэн — октябрь һарада үдэшэ, үглөөнинь хүйтэн болобошье, үдэртөө заримдаа 10—20 градус хүрэтэр дулааржа, эрбээхэйнүүд эндэ тэндэ ниидэдэг болобо. Игаабаритай дулаан үдэрнүүдэй болоходо һөөг, бургааһанууд дахинаа гүлгэлжэ, хабарай ерэһэндэл үзэгдэдэг.

Октябриин тэн багаар модоной набшаһан дууһан шахуу унажа, тала дайдые алтан шара зүһэтэй болгожорхидог.

Байгша ондо октябрь һарада сагай уларил ямар байхаар хаб гэһэн асуудал бултанние һонирхуулна ёһотой.

Республикын урда аймагуудта һарын туршада хоёр градус хүйтэнһөө хоёр градус хүрэтэр дулаарха гү, али энэнь нормоһоо 1,5—2 градусаар үлүү дулаан байха зэргэтэй.

Һарын түрүүшын хоёр арбан хоногто һүниндөө гурбан градус хүйтэнһөө хоёр градус хүрэтэр дулаархаар хүлеэгдэнэ. Тиихэдэ һарын тэн багаар үдэртөө 9—14, хоёрдохи арбан хоногой эхиндэ 2—7 градус дулаан болохо зэргэтэй. Гурбадахи арбан хоногто һүниндөө 5—10 градус хүйтэн, үдэртөө 1—6 градус дулаан байха. Тиин үдэр хоногой үнгэрхэ тума байгаалиин үзэгдэл хубилжа, хуудам хүйтэн үдэрнүүдээр һэлгэгдэхэ болоно.

Һарын туршада 25—30 миллиметр шиниг нойтон орохо. Тиихэдэ үүлэ багатай байха. Хоёрдохи арбан хоногой эхиндэ, мүн һарын һүүл багаар бага зэргэ үүлэтэй байха, зарим нютагуудта нойтон саһан орохо жэшээтэй. Зүг бүхэнһөө секундын 3—7 метрэй хүсэтэйгөөр һалхилха.

Республикын баруун-урда аймагуудта һарын туршада дунда зэргээр 0—2 градус дулаан болохо гү, али энэнь нормоһоо 1,5 градусаар үлүү байха зэргэтэй. Түрүүшын арбан хоногто һүниндөө 1—6, ой тайгада 5—10 градус хүйтэн, үдэртөө 7—12 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ. Харин гурбадахи арбан хоногто һүниндөө 7—12 градус хүйтэн, үдэртөө хоёр градус хүйтэнһөө гурбан градус хүрэтэр дулаарха зэргэтэй. Мүн һарын туршада 25—30 миллиметр шиниг нойтон орохо гэхэ гү, али энэнь нормоһоо бага зэргэ ехэ байха болоно. Зүг бүхэнһөө секундын 5—7 метр хүсэтэйгөөр һалхилхаар хүлеэгдэнэ.

Республикын хойто аймагуудта һарын туршада дунда зэргээр 1—5 градус хүйтэн болохо зэргэтэй. Түрүүшын арбан хоногой туршада һүниндөө гурбан градус хүйтэнһөө хоёр градус хүрэтэр дулаарха. Бусад үдэрнүүдтэнь — һарын һүүл тээ һүниндөө 18—20 градус хүрэтэр хүйтэрхэ, үдэртөө хоёр градус хүйтэнһөө гурбан градус дулаан байха болоно.

Тэрэшэлэн һарын туршада 10—20 миллиметр шиниг нойтон орохо байна. Энэнь зарим нютагуудта нормо соохоно, бусадта нормоһоо дээгүүр байха жэшээтэй.

Һарын түрүүшын арбаад хоногто зарим нютагуудта хура бороо, нойтон саһан орохо юм. Зүг бүхэнһөө секундын 3—5, заримдаа 10—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха зэргэтэй.

Л. ГОНЧАРОВА,
инженер-агрометеоролог.

ЗҮЖЭГ ХАРУУЛБА

Һаяхан Тээгдэ тосхондо Хоца Намсараевай Буряадай гүрэнэй драмын театрай бүлэг артистнууд ерэжэ, драматург Н. Абдуллинай «Озорная молодость» гэһэн һонирхолтой зүжэг харуулба. Клуб соо хүн зон олоороо сугларжа, һонирхон хараа. Илангаяа гол рольнуудта наадаһан М. Елбонов, М. Зоригтуева, В. Амханова, бусад артистнууд харагшадай һайшаал магтаалда хүртэжэ, нэрьемэ альга ташалгаар үдэшэгтадба.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.

Хори.

ТАСС

КАНАДЦУУД УРМАА ХУХАРБА, ДУРАА ГУТАБА

СССР-эй ба Канадын хоккеистнүүдэй хоёрдохи уулзалгын һүүлээр Канадын хоккеист Рик Лей гэгшэ зэбүүрхэмэ муухай ааша гарһаһан байна. Энээн тухай Канадын бүхы шахуу газетэнүүд бэшэнэ, радио, телевиденеэр дамжуулагдана. «Нааданай дүүрэһэн хойно Лей гээшэ Харламовай нюур руу шаажархёо. Канадцууд урмаа хухарба, өөһэдынхидөө үзэн ядана», — гэһэн гаршагтай репортаж «Глоб энд Мэйл» газетын корреспондент Мэри Трумэн толилуулба. Хоккеистнүүдэйнгээ наада харахаяа Москва ерэһэн 2800 канадцууд үнэн зүрхэнһөө дураа гутаа, урмаа хухараа гэжэ корреспондент бэшэнэ.

Билл Харрисай хоккейн ёһото наада харуулха гэһэн һанаашалгань Рик Лейн бузар муухай ааша̄һаа болоно, хүмхиин тооһон мэтээр хиидэшэбэ гэжэ Монреаль хотын «Газэтт Тим Берк» газетын спортивна шэнжэлэгшэ бэшэнэ.

Журналистнуудтай хөөрэлдэхэдөө, Лей ингэжэ мэдүүлһэн байна: «Намайе гомдохооһондонь Харламовые шаагаагүйб. Тэрэ намайе юугээршье гомдохоогоогүй. Юрэдөө тэрэ намда бусадһаа дүтэхэнэ байгаа ха юм. Тэрэ совет хоккеистнүүдэй эгээл бэрхэшүүлэй нэгэн, тиимэл һэн тулань хороёо гаргаха гэжэ шиидээб».

КАНАДЦУУД ХҮЛИСЭЛ ГУЙБА

Совет хоккеистнүүдэй эрэлхэг зоригоор, бэеэ барижа, шададагаарнь, гоё һайхан наадаарнь урмашажа, баясажа байһан тухайгаа совет хүнүүд бүхы шахуу хото городуудһаа, тосхон һуурингуудһаа телеграммануудые эльгээнэ.

Нааданай талмай дээрэ Рик Лей гэгшын илангаяа үлүүсэ ехээр ааша̄һыень теле-харагшад мэдэнэ. Канадын хоккеистнүүд нүхэрэйнгөө бузар бузагай аашые мүн лэ буруушаагаа. Октябриин 4-нэй үглөөгүүр Лей манай хоккеистнүүдэй һорилго хэжэ байха үедэ ерээд, совет тренернүүдһээ, мүн Харламовһаа хүлисэл гуйба. Тэрэл үдэр Канадын делегациин хүтэлбэрилэгшэд СССР-эй хоккейн федерациин түлөөлэгшэдтэй уулзажа, «иимэ юумэн хожомоо болохогүй. Канадын хоккеистнүүдэй талаһаа спортдо таагүй, шэрүүн ааша гаргагдахагүй, хойшонхи наадануудаа нүхэр ёһоной оршон байдалда үнгэргэхын түлөө оролдохобди» гэжэ мэдүүлбэд.

ТЕЛЕВИДЕНИ

Октябриин 7-һоо 13 хүрэтэр

ПОНЕДЕЛЬНИК, 7

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 15.55 — Дамжуулгын программа. 16.00 — Германиин Демократическа Республикын 25 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһолол тухай репортаж. ГДР-һээ дамжуулга хэгдэхэ (үнгэтэ). 18.30 — Гомельскэ Соёлой байшангай дуу, хатарай арадай ансамблиин концерт. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. Германиин Демократическа Республикын байгуулагдаһаар 25 жэлэй ойдо. 20.30 — Концерт (үнгэтэ).

Улаан-Үдэ. 21.00 — Телевизионно һонин. 21.20 — «Аха дүү арадуудай эблэршэгүй хани барисаан» гэһэн хөөрөөн (буряадаар). 21.45 — «Уласхоорондын шэнжэлэл». 21.05 — «Инаг дуран тухай бодолнууд» — телевизионно зүжэг. Зүжэгэй һүүлээр соносхолнууд.

ВТОРНИК, 8

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.00 — Дамжуулгын программа. 18.05 — Үхибүүдтэ мультфильмнүүд харуулагдаха. 19.05 — Телевизионно һонин. 19.25 — «Эрдэм ба түрүү дүй дүршэл». Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.45 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 20.05 — «Факел» — «Һуранабди, ажалланабди». 20.55 — Соносхолнууд. 21.00 — «Экскаваторщик Кулиш» — телеочерк. 21.15 — Ород ба совет дуунуудай концерт.

СРЕДА, 9

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 14.35 — «Түүдэг». 15.05 — Һүүлэй һонин. 15.15 — Концерт (үнгэтэ). 15.35 — «Кинопанорама». 17.20 — 17.30 — Забһарлалга. 17.30 — «Андижанай областиин угтамжын түсэб бэелүүлэгдэнэ». Узбекистанай КП-гэй Андижанска обкомой нэгэдэхи секретарь Б. Р. Рахимов дамжуулгада хабаадалсана. 18.15 — Хоккейгээр уласхоорондын уулзалга. ЧССР — Канада (1-дэхи үе). ЧССР-һээ дамжуулга хэгдэхэ (үнгэтэ). 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — Хоккейгээр уласхоорондын уулзалга. ЧССР — Канада (2-дохи, 3-дахи үенүүд). ЧССР-һээ дамжуулга хэгдэхэ (үнгэтэ). 20.45 — «Энэ хүн бүхэнэй хабаадаха хэрэг». СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Б. Т. Шумилинэй үгэ хэлэлгэ. 21.00 — 21.10 — Забһарлалга. 21.10 — «Ну, что же ты, папа!» — ГДР-эй телевизионно уран һайханай фильм түрүүшынхеэ харуулагдаха (1-дэхи, 2-дохи сери, үнгэтэ). 23.30 — «Холо ойрын дуунууд». 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 20.45 — Телевизионно һонин. 21.05 — «Эхэ ороной уянга» — уран зохёолой найруулга. 21.40 — «Мүнөөдэр манеж дээрэ» — циркын программа.

ЧЕТВЕРГ, 10

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 14.35 — «Алтан шайба» — клубай шанда хүртэхын түлөө. 15.05 — Һүүлэй һонин. 15.15 — Мультфильм (үнгэтэ). 15.35 — Молдавиин ССР-эй ба Молдавиин Коммунис партиин байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо. «Шэнэдхэгдэһэн газар». Молдавиин телевидениин программа. Молдавиин КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. И. Бодюл дамжуулгада хабаадалсана. 17.20 — 17.30 — Забһарлалга. 17.30 — «Маоизмын үзэл бодол ба бодото хэдэг». 18.00 — «Буулгабари хэдэг талмайһаа репортаж» — телевизионно документальна фильм. 18.15 — РСФСР-эй габьяата артист С. Крамаровай хабаадалгатай эстрадна программа (үнгэтэ). 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — Шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. 19.45 — А. Иванов дуулана. 20.30 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». «Эб найрамдалай программа бэелүүлэгдэнэ». 21.00 — 21.10 — Забһарлалга. 21.10 — «Ну, что же ты, папа!» — ГДР-эй телевизионно уран һайханай фильм (3-дахи сери, үнгэтэ) 22.25 — Тувагай АССР-эй байгуулагдаһаар 30 жэлэй ойдо. Тувагай телевидениин программа. КПСС-эй Тувагай обкомой нэгэдэхи секретарь Г. Ч. Ширшин дамжуулгада хабаадалсана. 22.55 — Концерт (үнгэтэ). 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЕРДОХИ ПРОГРА[...]

Улаан-Үдэ. 19.45 — [...]левизионно һонин. 20.05 [...] «ВДНХ-да хабаадагшад [...]хай хөөрэнэбди». 20.3[...] телевизионно һонин (б[...]даар). 20.55 — «Түрүү[...] шалгалта» — телеочерк. 2[...] — Концерт.

ПЯТНИЦА, 11

НЭГЭДЭХИ ПРОГРА[...]

«Орбита». 14.35 — [...]раг бүхэндэ — наран» ([...]гэтэ). 14.50 — Һүүлэй [...]нин. 15.00 — Молда[...] ССР-эй ба Молдавиин К[...]мунис партиин байгуул[...]һаар 50 жэлэй ойдо. «Х[...]хэтэдэ — нэгэ бүлэ [...] Документальна фильм[...] программа. 17.15 — [...] — Забһарлалга. 17.2[...] «Үнгэрһэн сагай кино[...]нүүд». «Её путь» — [...] һайханай фильм. 18.3[...] «Время» — мэдээсэлэй [...]грамма. 18.55 — Молда[...] СССР-эй ба Молдавиин [...]мунис партиин байгуул[...]һаар 50 жэлэй ойдо зор[...]лагдаһан Молдавиин Ко[...]нис партиин Центральна [...]митедэй, Молдавиин ССР[...] Верховно Соведэй ойн [...]рай заседани.

ХОЕРДОХИ ПРОГРА[...]

Улаан-Үдэ. 19.00 — «[...] наашаа, онтохон!». 19.3[...] Телевизионно һонин. 19.5[...] «Мария Попова» — те[...]зионно документальна фи[...] 20.20 — Концерт.

СУББОТО, 12

НЭГЭДЭХИ ПРОГРА[...]

Улаан-Үдэ. 12.00 — [...]дөө ажахын хүдэлмэри[...]дэй Бүхэсоюзна үдэр[...]рюулагдаһан «Талын [...]нууд» гэжэ тележурна[...]ряадаар).

«Орбита». 13.05 — [...]лэй һонин. 13.10 — «[...]борой бага наһан» — [...] фильм (үнгэтэ). 13.4[...] «Время» — мэдээсэлэй [...]грамма. Молдавиин СС[...] ба Молдавиин Коммунис[...]тиин байгуулагдаһан 50 [...]лэй ойдо. 14.30 — «[...]нэй почто» — хүгжэмт[...]грамма. 15.00 — М[...]виин ССР-эй ба Молда[...] Коммунис партиин ба[...]лагдаһаар 50 жэлэй [...] зорюулагдаһан сэрэгэй [...]рад ба ажалшадай һа[...]рэй демонстраци. Киши[...]һоо дамжуулга хэгдэх[...]гэтэ). 16.30 — Киши[...] Пионернүүдэй ордоной [...] һайханай бүлгэмдэ хаб[...]даг үхибүүдэй концерт [...]гэтэ). 17.00 — «Сов[...] Союз тухай харин айл[...]һанамжа». 17.10—17.2[...] Забһарлалга. 17.20 — [...]тан хэрэлсы» — уран [...]ханай фильм (үнгэтэ). [...] — СССР-эй Далайн Ф[...] министр Т. Б. Гуж[...] пресс-конференци. 19.0[...] Хоккейгээр СС[...]эй чемпионат. «Спартак[...] ЦСКА. В. И. Ленинэй [...]рэмжэтэ спортын Түбэ[...]донһоо дамжуулга [...] (үнгэтэ). 21.15 — «[...] дээрэ — кинокомеди». [...]бириин газар тухай [...] — уран һайханай ф[...] (үнгэтэ). 23.00 — 21.1[...] Забһарлалга. 21.10 — [...]лет тухай». СССР-эй [...]оной Гүрэнэй, шан ол[...] түлөө. М. Плисецкая Р[...]ринэй «Анна Карени[...]жэ баледтэ (үнгэтэ). [...] — «Время» — мэдээ[...] программа.

ХОЕРДОХИ ПРОГРА[...]

Улаан-Үдэ. 19.00 — [...]лочаевскын үдэрнүүд[...] уран һайханай фильм. [...] — Амаралтын концерт[...]

ВОСКРЕСЕНИ, 13

НЭГЭДЭХИ ПРОГРА[...]

Улаан-Үдэ. 12.00 — [...]дөөгэй час». Хүдөө а[...] хүдэлмэрилэгшэдэй [...] союзна үдэртэ зорю[...]һан программа.

«Орбита». 13.05 — [...]лэй һонин. 13.10 — «[...]скэ Союзда алба [...] 14.10 — Челябинскын [...] татадаг заводой ди[...] Социалис Ажалай [...] Я. П. Осадчитай «Ор[...] телестудиин юнкор[...] уулзалга. 15.00 — «[...]гоор аяншалагшадай [...] 16.00 — «Хүгжэмтэ к[...] 16.30 — «Уласхоор[...] панорама». 17.20 — 17.[...] Забһарлалга. 17.5[...] Ф. Лист. Оркестрэй [...] фортепианын нэгэдэхи [...]церт. 17.55 — «13 ст[...] — богони зүжэгүүдэй [...]визионно театр (ү[...] 19.00 — «Время» — [...]сэлэй программа. 19.3[...] Хүдөө ажахын Бүхэ[...] үдэртэ. «Останки[...] һайндэрэй үдэшэ» ([...] 21.25 — «Кино болго[...]гагдаһан уран зохёо[...] «Бесприданница» — [...] һайханай фильм. 2[...] 23.00 — Забһарлалга [...] — «Дуун-74» (үнгэтэ) [...] «Время» — мэдээсэлэ[...]грамма.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Арадай багша» — түрүү бэшэг. «Мүрысөөнэй ябаса тухай» — суглуулбари. Орон доторой һүүлэй шэнэ һонин. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. Партийна комитедүүдһээ абтаһан мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Хоёрдохи, транссибирскэ» — АПН-эй статья. Түрэл орон доторнай. Официальна таһаг.

Гурбадахи хуудаһанда. «Багульник» — тематическа хуудаһан.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Мүнөөдэр — багшанарай үдэр» — репортаж. Спорт. Хилын саана.

СЭНХИР ЭКРАН

БАГШАНАРАЙ ҺАЙНДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — «Винни-Пух и день забот» — мультфильмнүүд. 13.30 — «Советскэ Союзда алба хэнэб!» 14.30 — «Мүнөөдэр багшанарай һайндэр». СССР-эй гэгээрэлэй министрэй орлогшо М. И. Кондаков дамжуулга хэхэ. 14.35 — Багшанарта зорюулагдаһан концерт. 15.25 — «Киноогоор аяншалагшадай клуб». (үнгэтэ). 16.30 — 16.40 — Забһарлалга. 16.40 — «Азарт» — мультфильм (үнгэтэ). 16.50 — «Доживём до понедельника» — уран һайханай фильм. 18.20 — Хүгжэмтэ киоск (үнгэтэ). 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — Акробатикаар СССР-эй чемпионат (үнгэтэ).

Улаан-Үдэ. 20.25 — «Ты, Юность наша вечная» — амаршалгын концерт.

«Орбита». 21.55 — Германиин Демократическа Республикын 25 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан. Берлинһээ дамжуулагдаха (үнгэтэ). 00.30 — Хоккейгээр уласхоорондын уулзалга. СССР — Канада. 02.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 0.2.30 — Хоккейн дамжуулгын үргэлжэлэл.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 13.30 — «Возвращение скрипки» — уран һайханай фильм. 15.00 — «Твой дом на Земле» — документальна фильм.

Редакторай орлогшо М. Н. НИМАЕВ.

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 1974 оной октябриин 6. □ 1-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-03663. Заказ №